

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक आनन्दभूमि

२०७० पुष्प पूर्णिमा / योमरी पुनिह- वर्ष ४१
द.सं. २५८७

अंक ८
ने.सं. ११३४

The Ananda Bhoomi (Year 41, Vol. 8)
A Buddhist Monthly : Dec./Jan. 2013

प्रमुख सल्लाहकार:
भिक्षु मैत्री महास्थविर (प्रमुख, आ. कु. वि.)

सल्लाहकार :
भिक्षु धर्मसर्ति (कार्यवाहक प्रमुख, आ.कु.वि.)

व्यवस्थापक तथा वितरक:
भिक्षु पियदस्ती, आनन्द कुटी विहार, ४२७९४२०

व्यवस्थापन सहयोगी : भिक्षु सरणांकर

वितरण सहयोगी : विवेक महर्जन

लेखा व्यवस्थापन : सुरेश महर्जन, स्वयम्भू

आवरण डिजाइन/भित्री सेटिङः : विनोद महर्जन

कम्प्युटर सज्जा : राजकुमार छुका, ख्वप

सम्पादन सहयोगी : भिक्षु अस्सन्जि

सम्पादक/प्रकाशन संयोजकः
कोण्ठन्य

बुद्धविहार भूकुटीमण्डप, ४२२६७०२

वितरणार्थ सहयोगीहरू:

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (श्रीध.), शर्मिला श्रेष्ठ (बौद्ध वृद्धाश्रम बनेपा), अ. इन्द्रावती-धर्मकीर्ति, सरिता अवाले (ललितपुर), वज्राचार्य (ललितपुर), सुश्री वीणा कंसाकार (बौद्ध महिला संघ नेपाल), सुश्री शकुन्तला प्रधान, श्रीमती केशरी वज्राचार्य, सुवर्णमुनि शाक्य (भैरहवा), विद्यादेवी शाक्य (बुटवल), याम शाक्य (बैनी), सर्जुलाल वज्राचार्य, देवेन्द्र शाक्य (पाल्पा), कृष्णप्रसाद शाक्य (बागलुङ), विजय गुरुङ (लमजुङ)।

मुद्रणः

आईडियल प्रिन्टिङ प्रेस, ग्वार्को, फोन: ५००७५६३

शाखा : पुल्चोक, फोन : २९२०२३५

प्रकाशकः

आनन्दकुटी विहार

आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू, फोन: ४२७९४२०
काजि.द.नं. ३४/०३४/०३५/म.क्षेत्र.द.नं. ७/०६९/६२

बुद्धविहारनामृत



मा पियेहि समागच्छ - अपियेहि कुदाचनं ।

पियानं अदस्सनं दुःखं - अपियानञ्च दस्सनं ॥

अर्थात् : प्रिय र अप्रिय दुवैको संगत नगर, किन कि प्रेमीलाई नदेख्दा पनि र अप्रेमीलाई देख्दा पनि दुःख हुन्छ ।

प्रिय व अप्रियपि नाप संवास याए मते, प्रियपि मखनेवं नं दुःख जुइ, अप्रियपि खनेवं नं दुःख जुइ ।

Let no man ever cling to what is pleasant, or to what is unpleasant. Not to see what is pleasant is pain, and it is pain to see what is unpleasant.

- धर्मपद, २१०

आनन्द भूमि

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं ।

फोन: ४२७९४२०

E-mail : anandakutivihar@gmail.com

gkondanya@gmail.com

info@anandabhoomi.com

Website: anandakutivihar.com.np

www.anandabhoomi.com

वार्षिक रु. १५०/-

एकप्रति रु. १५/-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गरौ ।

बेलैमा संविधान घोषणा होस्



नेपालमा विगतको दशवर्षीय जनयुद्ध तथा दोस्रो जनआन्दोलनपश्चात् विभिन्न राजनीतिक दलबीच स्थापित वृहत शान्तिसम्झौतापश्चात् अन्तरिम संविधान-०६३ हुँदै नेपाल एक स्वतन्त्र, अविभाज्य, सार्वभौमसम्पन्न, धर्मनिरपेक्ष, समावेशी, छुवाछूतमुक्त संघीय लोकतान्त्रिक-गणतान्त्रिक राज्यका रूपमा अगाडि बढाउने निर्णयसहित संविधान सभासम्मको कठिन-यात्रा तय भएको कुरा हामी सबैलाई थाहा भएकै कुरा हो । तर विडम्बना ! ऐतिहासिक संविधान सभा गत २०६८ जेठ १४ गते मध्यराति विघटन भयो । त्यसपछिको संक्रमणकाल भन्न अस्थिरतामै लुटपुटिएको थियो । देश संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य पुनःसंरचनामा परिणतहुँदै जनताले नै संविधान निर्माण गर्ने संविधान सभाजस्तो युगान्तकारी ऐतिहासिक जिम्मेवारी वहन गरी संविधान लेखन कार्यले रचनात्मक गति लिइसक्नु पर्न त्यो अत्यन्त संवेदनशील घडीमा जिम्मेवार राजनीतिक दलहरू तसमस गर्नुमै रमाइरहे, फोहरी चालबाजी-तिकडम बाजीमै व्यस्त रहे । हालसाले मंसिर ४ मा सम्पन्न दोश्रो संविधान सभाको आमनिवाचनपछि आजसम्म सरकार निर्माण नभई सहमति हुन नसक्नु शुभलक्षण होइन । एकर्षभित्र नयाँ संविधानको घोषणा भन्ने नारा कतै नार आपै सीमित नहोस् भन्ने जनचाहना हो ।

देशको विकास, शान्ति स्थापना, दिगो शान्तिको हवाला आदि थरी थरी कोराकल्पना-सपनासरी आशा बाँट्दै सरकार को जिम्मेवारी लिनेहरूले तँचाड मछाडकै रूपमा किन नहोस, सरकारको बागडोर सम्भाल्छन् । कसैलाई गालिगलौजभन्दा पनि सम्बद्ध जिम्मेवारहरू बीचमा अनावश्यक 'शक्ति द्वन्द्व' हावी हुनु वा हावी गराउनु, फोहरी खेलमा रमाउने जुन प्रवृत्ति भ्रयाङ्गिदो छ, त्यो अत्यन्त दुःखदायी छ । सम्बद्ध जिम्मेवारहरूले आफ्नो जिम्मेवारीबोध गर्नुभन्दा नाटकीय मञ्चनस्वरूप जसरी हुन्छ आ-आफ्नो दुनो सोभ्रायाउने मात्र खेल खेलिरहेको दृश्य-परिदृश्य प्रत्यक्ष देखिरहने हामीलाई यो भगडालु-लोभीपापी-सत्तापिपासु-धोखाबाजी चरित्रका कारण, यही हविगत यथावत रहिरहने हो भने एकर्षमा संविधान घोषणा हुने लक्षण देखिदैन । आपसी खिचातानीका कारण हाम्रो प्रतिक्षाको घडी सुखद नहुन सक्छ । त्यसो त हिलोमा माछा मार्ने प्रवृत्तिका कारण धर्मनिरपेक्षताको विरुद्धमा आवाज बुल्न्द पारी यो देशलाई पुनः हिन्दू राष्ट्र कायम गरी छाड्ने, राजतन्त्र पुनःस्थापना गर्ने जस्ता पुनरुत्थानवादीहरूले टाउको उठाउने जुन दुस्साहसराई मलजल थाए कार्य गम्भीर विषय हो । संघीयता, धर्मनिरपेक्षलगायत पहिचानको मुद्दालाई स्थापित गर्नेतर्फ सम्बद्ध सबैको ध्यान आकर्षित हुनु जरुरी छ । धर्मनिरपेक्षताको मुद्दा कमजोर हुने हो कि भन्ने सवाल उठिर हेको बेला सम्बन्धित धार्मिक क्षेत्रले बेलैमा सतर्कता अपनाउनु पर्न संवेदनशील घडी हो ।

त्यसैले देश र जनताको सदैव हितसुख चाहने हो भने व्याप्त फोहरी खेलरूपी द्वन्द्व निराकरणार्थ दीर्घकालीन समाधानका लागि सम्बद्ध राजनीतिक पार्टी एवं नेताहरू जिम्मेवार ढंगले प्रस्तुत हुनु, वृहत शान्ति सम्झौता नभाँडियोस् भनी निरन्तर लागिर्पनु आजको प्रमुख आवश्यकता हो । जब हामीले समुन्नत राष्ट्रको अवधारणालाई कुल्यने हुन्छौं, शान्ति होइन अशान्तमा पिलिसने र जकडिने हुन्छौं तब अराजकता एवं हिसाजन्य आपराधिक गतिविधिले अझ बढी प्रश्रय पाउने हुन्छ । यसउसले जसरी हुन्छ दीगो सुखशान्तिका लागि वृहत शान्ति सम्झौतालाई सम्बद्ध सबै सबैले व्यवहारतः पालना गर्ने र गराउनेतर्फ केन्द्रित हुनेपर्छ, व्यक्तिगत, दलीय स्वार्थभन्दा माथि उठी सम्बद्ध सबैले आआफ्नो क्षेत्रबाट त्यागमय योगदान गर्नेपर्छ, आफ्नो गोरुको बाहैटकका भन्ने भाव चटक्क छोडी दीगो शान्ति तथा समयमै संविधान घोषणा गर्न सम्बद्ध सबैमा सद्बुद्धि पलाओस् यही मैत्रीपूर्ण शुभकामना ।

बुद्धको जन्मभूमि राष्ट्र नेपालमा सुख-शान्ति फैलिरहोस् ।

सम्पूर्ण नेपालीहरूमा धार्मिक चेतना विकास होस् ।



सुनौलो कीर्तिपुर बहत तथा ऋषि सहकारी संस्था लि.

नगाउँ दोबाटो, नयाँ बजार, कीर्तिपुर

विषय-सूचि

क्र.सं.	विषय	लेखक	पृष्ठ
१.	बुद्धधर्म र संचार माध्यम	कोणडन्य	४
२.	ढाका भ्रमण/यात्रा	शिशिल चित्रकार	७
३.	म धर्मोदय सभाको अध्यक्ष कसरी भएँ ?	लोकदर्शन वज्राचार्य	१०
४.	मानसिक विकासमा विपश्यना ध्यानको मह व	संचित बुद्धाचार्य	१४
५.	बुद्धकालको नयाँ प्रमाण	प्रदीप बस्याल	१६
६.	विकृति र अन्धविश्वास निर्मूल पार्न वीर्यबल अपनाउँ	लोकबहादुर वज्राचार्य	१८
७.	व्यावहारिक जीवनमा शीलको महत्व	शिलु महर्जन	२०
८.	खोज, आफ्नै मनमा खोज	गणेश माली	२२
९.	बुद्धको जन्मस्थलबाटे संसारभरि प्रचार-प्रसार आवश्यक	मेघराज शर्मा	२३
१०.	आध्यात्मिक तुतां	प्रेमलता तुलाधर	२५
११.	सुखा संघस्स सामग्री	हेरारत्न शाक्य	२६
१२.	The Curse for Buddhism	Prof. Suwarna Sakya	२७
१३.	Education Initiatives in Theravad.....	Keshab Man Shakya	२८
१४.	बौद्ध गतिविधि		३१

दर्ता नं. २०४६/०६५-०६६

एक होइन सबै सबल बनौं।

**पापको फल भोग्न नपरेसम्म मूर्खले आफुले गरेको खराब कामलाई महजस्तो
ठान्दछ। तर पापको फल भोग्न पर्दा दुःखित हुन्छ।**

- धर्मपद, ६९

**मुद्धती वयतमा
१३ प्रतिशत व्याज**

**दैनिक वयतमा
६.५ प्रतिशत व्याज**



**बलम्बु व्याउ सहकारी संस्था लि.
बलम्बु, काठमाडौ**

बलम्बु-६, काठमाडौ, फोन नं. ४३१४८४४,
ईमेल: bmc_coperative@yahoo.com

बुद्धधर्म र संचार माध्यम

सन्दर्भ : anandabhoomi.com

कोणडन्य

बुद्धले बुद्धत्वज्ञान लाभ गरिसकेपछि आफूमा निहित धर्म-दर्शन ज्ञानलाई जनसमक्ष पुन्याउने निधो गरिसकेपछि सर्वप्रथम पञ्चवर्गीयहरूलाई धर्मचक्रप्रवर्तन-सूत्र देशना गर्नुभयो । बुद्धले धर्मदेशनालाई बहुजन हित-सुखको लागि धर्म उद्घोष, धर्मरूपी चक्रलाई धुमाउने प्रयास, प्राप्त ज्ञानलाई जनमानससमक्ष बुलन्द पार्नुभएको पहिलो क्षणको रूपमा मानिन्छ । यसको लगतै यशपुत्र र उनका ५४ जना साथीहरूले जितबेला बुद्धोपदेश धारणारी गृहस्थाश्रमबाट प्रव्रजित जीवनमा प्रवेशगरी हृदय परिवर्तनको भाव प्रस्फुटन गरे, त्यसपछि बुद्धले ६० जना ती चेलाहरूलाई चरथ भिक्खुवे चारिकं बहुजन हिताय बहुजन सुखाय.....को नारा दिई आफूहरूमा भएको ज्ञानलाई लोकजनको हितसुखको लागि एउटा बाटोलाई दुईजनाले प्रयोग नगर्न र एउटै गाउँमा दुईजना प्रवेश नगरी छरिएर संचार गर, प्रचार-प्रसार गर भन्नुहुँदै स्वयं आफू पनि धर्म-संचारमा लाग्नुभयो । यसरी ६१ जना अरहतहरू विभिन्न मार्गहरूमा छरिएर एउटा गाउँबाट अर्को गाउँमा, एउटा नगरबाट अर्को नगरमा, एउटा देशबाट अर्को देशमा प्रवाहित (संचारित) हुँदै गरेको त्यो क्षण कस्तो होला? सोचनीय छ, सुन्दै पनि हामीमा प्रेरणाको संचार हुनसक्छ । आधुनिक अत्याधिनिक प्रविधियुक्त विकासको परिवेशमा हुर्किएकाहरूका लागि त धार्मिक कथा जस्तो मात्र आभाष पनि हुनसक्छ । त्यसलाई हामीले आदर्शकै दायराभित्र गाम्भे सरिरहँदा हामी आलोचनाको परिवन्दमा गाभिन गइरहेका छौं ।

बुद्धद्वारा निर्दिष्ट चरथ भिक्खुवे चारिकं तत्कालीन जनमानसमा संचारको यौटा सशक्त माध्यम भएको कुरालाई नकार्न सकिंदैन । उनको यो संचार नीतिले त्यतिबेलाको

जनमानसमा ठूलो वैचारिक क्रान्ति कै रूप लियो । परिणामतः बुद्धोपदेशलाई आत्मसात गर्नेहरू द्वातगतिमा वृद्धि भएअनुरूप अनुयायीहरू भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक उपासिकाहरू संगठित रूपमै आगाडि बढे । अभ बुद्धको महापरिनिर्वाणपछि त उनको चेलाहरूमा बौद्धिक-द्वन्द्वबीच अनेकतामा देखिए र पनि सबैले बुद्धोपदेशलाई नै आधारभूमि बनाई आ-आफ्नो मतलाई प्रचार-प्रसारमा आगाडि बढाए । अन्ततः इशाको पहिलो शताब्दीकै सुरुवातमा बुद्धोपदेशको मूलग्रन्थ मानिने त्रिपिटक श्रीलंकामा वट्टागामिनी राजाको समयमा लिपिबद्ध भएको मानिन्छ । १९ औं शताब्दीमा आझपुगदा बर्माको मण्डलेमा र २१ औं शताब्दीमा बैंकको बुद्धमण्डलमा सारा त्रिपिटक सिंहमरमरमा कुदिने जस्तो अद्भूत कार्य सम्पन्न भयो । वस्तुतः दुंगामा लेखिएको संसारकै सबैभन्दा ठूलो किताबको रूपमा पहिचान दिने त्यस्तो अद्भूत कार्य सम्पन्न गर्नमा जति श्रद्धाले कार्य गन्यो त्यति नै समर्पण र त्यागमय भावनाले सघाएको देखिन्छ ।

आजको युग Computer को युग, यसबाट कोहि पनि अलग भएर बस्न नसकिने स्थिति श्रृजना भएको जो कोहिले अनुमान गर्न सकिने विषय हो । कम्प्युटरका चिप्सलाई मेगा-जिगा वाइट-डिभिडि जस्ता प्रविधिको प्रयोगमा ल्याउने कार्यको सफलतापछि आज हरेक कुराहरू कम्प्युटरकै सहारामा गर्ने कार्य भैरहेको छ । चिप्स सिडिमा एउटा किताब मात्र होइन पूतकाल्य नै अटाउने भएको छ । अभ इन्टरनेट प्रणालीले त संसारलाई एउटा कोठामा बसी यियाउन हुनेगरी साँगुरो बनाइदिएको छ । कम्प्युटरको प्रभाव जतातै छताछुल्ल हुनेक्रम जारी छ । परिणामतः आज संसारमा संचार माध्यमलाई यौटा अपूर्व क्रान्ति नै मान्युपर्ने भएको छ, जस्ते धर्म,

यस अङ्क

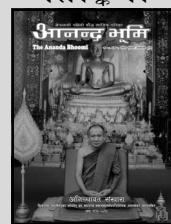


आनन्दभूमि

पढ्दौं पढ्दाओं, समयमै वार्षिक ग्राहक बनौं

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं, फोन: ४२७१४२०
E-mail : anandakutivihar@gmail.com, anandakutivihar@ntc.net.np
gondanya@gmail.com, kondanya@soon.com

गताङ्कमा



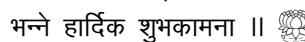
भूमिका निर्वाह गरिरहेको हुन्छ । जे होस् पत्रकारिता क्षेत्र अत्यन्तै संवेदनशील पक्ष हुन् । यसलाई सही रूपमा प्रयोग गर्न र गराउन हामी सबैको समान जिम्मेदारी भूमिका रहने हुन्छ । त्यसैले पत्रकारिता क्षेत्रले फल्नेकुल्ले अवसर पाउनुपर्छ, सम्बद्ध क्षेत्रको रचनात्मक परिवर्तनको लागि यसको सही दिशानिर्देशकले कल्याणकारी भूमिकासहित उचित सन्देश प्रवाह हुन सक्दछ ।

आनन्दकुटी विहारबाट anandabhoomi.com आधारिक रूपमा इन्टरनेटमा पढन सकिने व्यवस्था हुनु साथै बुद्धकालीन ग्रन्थहरू समेत संसारभिराबाट पढन र हेर्न सकिने कार्य संचारको क्षेत्रमा नयाँ आयामिक चर्या हो । जहाँसम्म, आनन्दभूमि बौद्ध मासिककै विषयमा चर्चा गरिए यस पत्रिकाको प्रवाह भनेको धार्मिक पत्रकारितालाई निरन्तरता दिनु हो । आनन्दभूमि विभिन्न आरोहअवरोह पारगर्दै आज ४१ औं वसन्त पार गरिसकेको छ । नितान्त धार्मिकजन्य साहित्यिक सामग्री एवं धार्मिक गतिविधिलाई समेट्दै सम्बन्धित पक्षलाई धार्मिक सन्देशबाट अभिप्रेरित गरी धर्मसम्बद्ध समाचारमूलक जिज्ञासा सम्प्रेषण गर्ने आनन्द-भूमिले धोको बोकेकै हो तर त्यो जिम्मेवारी कति हदसम्म परिपालन छैंदैच, पाठकवृन्दलाई कतिको सन्तुष्टि प्रदान गर्नसकेको छ, त्यसको मूल्यांकन पाठकवृन्दबाटै भएगरेका छन् वा छैनन् भन्ने आनन्द-भूमिलाई कौतुहल जागेको छ । लामो समयसम्मको पत्रिका प्रकाशनको निरन्तरता नै अहं प्रश्न हो वा होइन त्यस बहसमा लाग्नुभन्दा पत्रिकामा निरन्तर प्रकाशन हुँदैआएका लेखरचनाको स्तरीएता वा अन्य सम्बद्धविषयको मूल्यांकन बारे रचनात्मक बहस हुनु अत्यन्त सकारात्मक पहलकदम हुनसक्दछ ।

त्यसो त, हामीलाई लेखरचना सम्प्रेषण गर्नेहरू हातका औलाले गन्न पुर्नदैन, त्यसैले उही उही अनुसहारका

उहीउही एकैधारका लेखरचनालाई निरन्तरता दिनुपर्ने हाम्रो बाध्यता हो । सम्भवतः आलोचना, समालोचना, प्रशंसा, निन्दा, प्रतिक्रिया आदि पक्षबारे औल्याउनु हुनेहरूको खडेरी नै छ । धेरै वर्षको अन्तरालमा एकाध शुभचिन्तक पाठकवृन्दले आनन्द-भूमिलाई स्तरीयता दिलाउँदैजान मैत्रीसहगत समालोचनात्मक सुभाव दिनुहुँदा आनन्द-भूमिलाई धर्मप्रीति उत्पन्न भइरहेको छ । क्रियासँगै प्रतिक्रिया भएमा कार्यशैलीलाई सुधार गरिए लानुपर्ने विषयमा केन्द्रीकृत हुँदैजान उर्जा मिले हुन्छ । आनन्द-भूमिले बौद्धजगतमा छुट्टै स्व-पहिचान कायम गरेको होला, तर यसलाई निरन्तरता दिन सम्बद्ध सबै पक्षको रचनात्मक सहयोगको जरूरत रहेको हुन्छ भन्ने पक्षमा सबैको ध्यानाकृष्ट होस् । आनन्द-भूमिलाई धार्मिक गतिविधिपूर्ण समाचार सम्प्रेषण गर्न पक्कै पनि कन्जुस्याँई गर्नु नपर्ने हो !? सम्बद्ध बौद्ध संघसंस्थाहरूले समेत यसमा हेक्का नराखेको वा चासो दिन छोडेको हो, विचारणीय कुरा हुन् ।

पाठकवृन्दबाट प्रकाशनार्थ समाचार सम्प्रेषण गरियोस, लेखरचना सम्प्रेषण गरियोस ताकि पाठकवृन्दलाई पठनीय लेखरचनाको प्रकाशन गर्न पाइने हुन्छ । एकातिर नयाँ प्रयोग र नयाँ शैलीमा धार्मिक-सन्देश प्रवाह गर्न सकिने लेखा रचनाको अभाव छ भनी सुभाव दिनेहरू छन् भने अर्कातिर बढी शास्त्रीयता भक्तिकैका लेखरचनाले सर्वसाधारण पाठकलाई आकर्षित गर्न सक्दैनन् भनी असन्तुष्ट व्यक्त गर्नेहरू पनि छन् । अन्तमा आनन्द-भूमिलाई सम्बद्ध पक्षले आफ्नै पत्रिका ठानी यसको उन्नति-स्तरीयताका लागि रचनात्मक आलोचनासहित प्रतिक्रिया एवं लेखरचना-समाचारमूलक सामग्री निरन्तर प्राप्त हुने आशासहित समस्त पाठकवृन्दलाई सुख-शान्ति प्राप्त होस्, धर्ममा प्रतिष्ठित भएर अगाडि बढन सकोस भन्ने हार्दिक शुभकामना ॥



अत्तानं एव पठमं - पटिरुपे निवसये ।

अथञ्जम'नुसासेय्य- न किलिसेय्य पण्डितो ॥

अर्थात् : आफूलाई नै पहिले उचित स्थानमा राख, अनिमात्र

अरुलाई उपदेश गर, यसरी न्यवहार गर्ने पण्डितको चित्तमा

क्लेश (दुःख) भित्रिदैन । - धम्मपद, १५८



मिलन बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेड

हवनाछैं, पाको, न्यूरोड, काठमाडौं ।

फोन: ४२३१०३६, ४२२२०६५, फ्याक्स : ४२९६१६७



ठाका भ्रमण/यात्रा

आधुनिक बंगलादेश र समाज

शिशिल चित्रकार

ब्रिटिश साम्राज्यको पतनसँगै भारत र पाकिस्तान छुट्टिएपछि तत्कालीन परिवेशमा पूर्वी पाकिस्तानको रूपमा रही केही दशकपछि स्वतन्त्र भएको राष्ट्र अहिलेको भूगोलमा बंगलादेशको नाममा रहेको छ । भारतको मूल भूभागबाट छुट्टिएको तथा पूर्वतिर रहेकाले भारतको पूर्वी संस्कृति, भाषा बंगाली र धर्मसम्प्रदायको रूपमा राज्य इश्लाम भए पनि हिन्दूधर्म, बौद्धलगायत अन्य साम्प्रदायिक समूहहरू समेतको बरसोवास रहेको छ । केही समय अधि अफिसको तालिमको शिलशिलामा बंगलादेशमा जाने अवसर मिलेको र छुट्टिको अवसरमा ढाका शहरमा अवस्थित केही विहार, मन्दिर, ऐतिहासिक स्थल आदिको भ्रमण गर्ने अवसर प्राप्त भएकोमा निकै आनन्दित महश्वस भइरहेको छ ।



ढाका विमानस्थलमा जहाज अवतरणपश्चात् एअरपोर्ट नजिकैको शहर उत्तरामा रहेको होटलमा सबै सहभागीहरू बस्यौ । भोलि पल्टदेखि तालिम भएको र तालिमपश्चात्का समयमा बासस्थान नजिकै बजार, डिपार्टमेन्टल स्टोर आदि क्षेत्रमा घुम्यौ । जनसागर, चौडा बाटो, क्रसिङ् पुल (फलामकै पुराना, रत्नपार्कमा पहिलेको जस्तै) र मूख्य सडकमा गाडीहरूको रफ्तार, छेउको सडक (दुबैपट्टि) मा रिक्सा, पैदल यात्रीलाई समेत चौडा बाटो,

पुलको मुन्तिर मूल सडकलाई अवरोध नगरी भइरहेको राजनैतिक आन्दोलनको जमघट, नाराबाजी, बाजा बजाई निकै अबेरसम्म हुने परम्परा पनि बुझ्ने मौका प्राप्त भयो । (विगतका दोषीहरूलाई फाँसीको माग राखी आन्दोलन भइरहेको थियो, हाम्रो तालिमकै अवधिमा एक दिन आम हड्डताल पनि भयो, हामी फर्को केही समयपश्चात् अदालतबाट माग बमोजिको फाँसीको सजाय पनि भयो र फेरी त्यसको विरोधमा केही विहार, मन्दिहरूमा अराजक घटना समेत भएको खबर सुनियो)।

तालिमको केही दिनको अवधिमा एक सॉफ्ट शहरको मूख्य भाग, ढाका विश्वविद्यालय घुम्ने योजनाअनुरूप लोकल गाडीबाट शहवागतर्फ गर्याँ । शहरमा चौडा बाटो, ओफरार्फाई, ठूल्ठूला विल्डिंगहरूको नजारा हेड, मूख्य शहरतिर पुग्दै जाँदा, गाडीको जाम, मानिसहरूको हुल, पुरानो र नयाँ घरहरूको मिश्रण, रीक्सा, अटो, गाडीहरूको पेलम पेलान र अभ तत्कालीन परिवेशमा भइरहेको राजनैतिक आन्दोलनको कारणले लाखौ जनताहरूको विशाल जनसागर/सभा ढाका विश्वविद्यालयको वरपरको सडकमा देखियो । एकसमय त हामी साथीभाई निकै अत्तालियाँ पनि । तर त्यस्ता भीडभाडमा पनि एउटा संस्कार निकै राम्रो पायाँ की करैले पनि जिउमा ठेलमठेल नगर्ने रहेछ भन्ने अनुभुति गन्याँ ।

तालिमको बीच अवधिको छुट्टिको दिनमा रामकृष्ण मिशन, द्वारकेश्वरी, लालवाग किला आदि स्थलहरू र अर्को दिन धर्मराज महाविहारिक घुम्ने अवसर प्राप्त भयो ।

धर्मराज महाविहार : सहभागी केही साथीभाई र भुटानका सहपाठी समेत मिलेर एउटा ट्याक्सिबाट कमलापुरा स्थित धर्मराज महाविहारिक गइयो । बीच बाटोमा पुलिसले टेक्सी चालकसँग मिटरमा वा रिजर्भमा आएको भनी आवश्यक सोधपूछ गन्यो र हामीभन्दा अगाडि भएको चालकसँग जरीवाना गरेको देखियो । विहारको मूल गेटमा भुटानी राजाको स्वागतका लागि दुल टाङ्गिएको देखेर भुटानी सहभागी श्री पेमा टासी निकै रोमांचित हुनुभयो । भित्र प्रवेशपश्चात् थाहा भयो हिजो मात्र भुटानका राजा विहारमा आयोजित कार्यक्रममा सहभागी हुन आउनुभएको रहेछ ।

विहारको प्राङ्गणमा सबभन्दा पहिला भगवान् गौतम बुद्धको उभिएरहेको मूर्ति वरपर घुम्यौ र त्यहीनिर एक जना बंगाली बरुआसँग केही बेर कुराकानी भयो । हामी नेपालबाट आएको भन्दा निकै आत्मियता देखाउनुभयो र आफू प्रहरी भएको तथा विभिन्न तालिमको दौरानमा नेपाली साथीहरु समेत भएको बताउनुको साथै देशमा करिब १५ करोड जनसंख्यामध्ये दुई प्रतिशत-तीन लाख जनसंख्या बौद्ध धर्मावलम्बीहरु भएको जानकारी दिनुभयो । तत् पश्चात् वरपरी घुम्यौ, अशोक बोधिवृक्ष वरपर भगवान् बुद्धका मूर्तिहरु लहरै कुनै न कुनै उपासक उपासिकाहरुको धर्मदानस्वरूप राखेको स्थल घुमी अर्को भवन प्रवेश गन्यौ, जहाँ भगवान् बुद्धको मूर्तिसहित पाठ गर्न उपासक उपासिका बस्ने ठूलो हलमा एकछिनपछि भन्तेहरुको दर्शन प्राप्तभयो । हामी नेपालबाट आएको भन्ने वित्तिकै उहाँ पनि विश्व बौद्ध सम्मेलनताका नेपाल आउनुभएको, केही व्यक्तिहरुको स्मरणको साथै नेपालमा बुद्धधर्मको अवस्थाको साथै हामीलाई समय भएमा चटगाउँमा भ्रमण गर्न समेत सल्लाह दिनुभयो । उहाँले नै करिब ८०० देखि १२०० ई. पूर्वीतर हालको बंगलादेशको भौगोलिक प्रदेशमा बौद्ध धर्मावलम्बी रहेको समेत जानकारी दिनुभयो । विहारको परिवेशमै पाली संस्कृति विद्यालय रहेकोले सरकारी तवरबाटै शिक्षामा भेदभाव नभएको भन्ने अनुमान लगाउन सकिन्छ । विहारको भ्रमणबाट निस्करेमा मूल गेट नजिककै एउटा पसलमा पसेर साथीले केही किनमेल गर्ने ऋममा दोकानदार चटगाउँको चकमा जाति भएको र पसलमै भएका अन्य केही व्यक्तिहरु हिन्दूजातिको भएको जानकारी प्राप्त भएको र दोकानदार, विहारभित्र कुराकानी गरेका दुईजना बरुआहरु नेपालीभै लाग्ने अझ अशोक वृक्षको प्राङ्गणमा प्रवेश गर्दा सारी लगाएकी एक जना प्रौढ आइमाई त काठमाण्डौका विहारमा भेटिने उपासिकाहरुभै लागेरे म भस्कैको याद अफै ताजा छ ।



बंगलादेशका बौद्ध धर्मावलम्बीहरु मूख्यतया बरुआ र चकमाहरु हुन् ।

विगतको ऐतिहासिक कालमा हालको बंगलादेश भौगोलिक क्षेत्रका बुद्धधर्मको प्रचुरता रहेको कालान्तरमात्र अन्य धर्मावलम्बीहरु तुँदै हाल ईश्लाम राज्यको रूपमा रहेको, बंगलादेशका बौद्ध धर्मावलम्बीहरुले नेपालमा बुद्धधर्मको सही विकास नभएको चिन्ता जिज्ञासा व्यक्त गर्ने आदि कुराको विवरण भिक्षु सुदर्शनद्वारा सम्पादित विश्वमा बुद्धधर्म पुस्तक तथा महाप्रज्ञाको आत्मकथाको दोश्रो खण्डमा बरुआ चकमा जातिहरुको बुद्धधर्मप्रति आस्था पाउन सक्छौ ।

सामाजिक, आर्थिक मानवीय अवस्था : ढाकाको केही दिनको बसोवास, केही स्थान विशेषको भ्रमण, केही व्यक्तिहरसँगको सामान्य छलफलबाट बंगलादेशको सही चित्रण गर्न असमर्थ हुँला तर केही जानेको देखेका कुराहरु राख्न उचित ठान्छु । देशको जनसंख्याको वृद्धिसँगै बेरोजगारको समस्या, रोजगारीको लागि खाडी मुलुक, मलेशिया, थाइलैण्डलगायतका मुलकहरुमा जाने प्रवित्ति, देशमा हुने र नहुनेहरुको असमान दुरी, शहरको आधुनिकरणको रूपमा विकास र भुग्गी भोपडी, सडकमा तरकारी, फलफूलको फुटफाट व्यापारदेखि विशाल डिपार्टमेन्टल स्टोरको विद्यमानता, सडकमा रीक्सा, साइकल, टेम्पो, सार्वजनिक बस र कारहरुको अवस्थालगायत मानिसहरुको अनुहार नेपालीहरुसँग मिलेको मानवशास्त्र, समाजशास्त्रको अध्ययनको विषय हुन्सक्दछ । तर योभन्दा पनि नेपाल र नेपाली भनेपछि सहयोगको भावना देखाउनुमा के ले भूमिका खेलेको छ?

विभिन्न स्थलहरुको भ्रमणको ऋममा सोनार गाउँस्थित ताजमहल जाने निधो भएबमोजिम कुन बसबाट जाने आदि सोध्ने ऋममा एकजना पसलेले सडकपारी पुन्याएर बसमा



चढाइदिनु, फलाना स्टेशनमा ओर्लिन, तत्पश्चात् अर्को बस चढन सल्लाह दिई सद्भाव देखाए। बसमा हामीमध्येका सहभागीले नेपाली साथी पढिरहेको विश्वविद्यालयको ठेगाना एकजना बंगालीसँग सोधेको उनले आफूलाई थाहा नभएको भनी मोबाइलमा कुरा बुझेर सहयोग गरेको, सोनार गाउँका लागि अर्को बस चढने बेलामा कण्डक्टरले ताजमहलसम्म सीधा गाडी जाँदैन, बीचबाटोबाट अर्को टेम्पो चढ्नु पर्दछ, ओर्लिने ठाउँ आएपछि भुँडुला भनी सहयोग गरेको र बसमा जाँदैगर्दा अरु यात्रीहरूले समेत नेपालबाट आएको भनेर रेट्सन आइपुगेपछि बताइदिएको र त्यहाँबाट टेम्पोमा जान सहयोगी भावना पाएका थिएँ। नेपाली विद्यार्थीहरू भेटेपछि

त्यो एरीया त खतरायुक्त स्थल, सुरक्षितसाथ हिँड्नु पर्ने ठाउँ हो, उनीहरू समेत हतपत आउँदैनन् भन्ने जानकारी पाइयो तर हामीले केही नराम्रो घटनाको सामना गर्नु परेन। यसरी बंगलादेशीहरूमा नेपाल, नेपाली भन्ने वित्तिकै सहयोगी भाव विकास भएको पाएका थिएँ भने अभ मुश्लिम राज्य भएको नाताले रक्सी सेवन, बेचविखन गर्न नपाउने भन्ने जानकारी र लूटपात, असुरक्षाको भावना नभएको भन्ने समेत अनुभव भएको छ।

संसारमा जे जस्तो धर्म, परम्परा आर्थिक व्यवस्था भए पनि उँचनिच भेदभाव गरीवी आदि समस्या जुनसुकै देशमा पनि छन्। तर सबभन्दा ठूलो धर्मको नाममा मानवप्रतिको सद्भाव, सहयोग नै हुन् भनी केही हृदसम्म बंगलादेशको भ्रमणबाट समेत जानकारी पाइयो। देशको विभिन्न कालखण्डमा विभिन्न कारणले धर्म सम्प्रदायहरूमा परिवर्तन भइरहनु अस्वाभाविक होइन। तर मानवीय स्वभाव, सहयोगी हृदय भइरहनु ठूलो धर्म हो। आजको समाजको विकासको लागि व्यक्तिगत सहयोग, रीस, राग, द्वेषबाट मुक्त हुनुको विकल्प छैन र त्यसको लागि मानवीय चेतनाको विकास नै पहिलो खुडकिलो हो भनी सबैले मनन, चिन्तन गर्नु आजको अपरिहार्य आवश्यकता हो।

सबैको मंगल होस !

सम्झनुहोस्

सुरक्षित बचत, उच्च प्रतिफल एवं सरल कर्जाको लागि राजधानी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

संस्थाप्तारा निर्धारित ब्याजदर

निक्षेपतर्फ	ब्याजदर	
१. बचत खाता	९%	
२. मुद्रती खाता	त्रैमासिक एकमुष्ट ६ महिना १०.५०% १ वर्ष १२% २ वर्ष १२.५०%	११% ११% १२.५% १३%

२ वर्ष भन्दा बढी अवधिको लागि रु २ लाख भन्दा बढी रकम राखेमा मासिक रूपमा १३.००% का दरले ब्याज प्रदान गरिनेछ।

ज्येष्ठ नागरिक पेन्सन योजना प्रत्येक महिना तोकिएको निर्धारित रकम प्रदान गरीने छ, साथै दशै खर्चको रूपमा एक महिना (३० दिन) बराबरको थप रकम समेत प्रदान गरीने छ र यसमा लाग्ने ब्याज कर संस्थाले ब्यहोरिदिने छ।

ऋण तर्फ

धनजमानी	ब्याजदर
६महिने	१ बर्ष २ बर्ष
१) विभिन्न कर्जा	११.००% २०.००%
२) व्यवस्थापन शुल्क	३.००% ३.००%
(भुक्तानी म्याद भित्र चुक्ता गरेमा १% फिर्ता हुने)	३.००% ३.००%
३) कर्जा नविकरण शुल्क	२.००% २.००%
४) मुद्रित रसिद धितोमा प्रदान गरेको ब्याजदरमा ३.००% थप	२.००% २.००%

राजधानी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

बागबजार, काठमाडौं ३१, फोन : ०१-४२९९२५२



लोकदर्शन वज्राचार्य

म धर्मोदय सभाको अध्यक्ष कृतिकी भएँ ?

पृष्ठभूमि :

धर्मोदय सभाको स्थापना भारतको सारनाथमा भएको थियो । तत्कालीन राणाकालीन समयमा नेपालमा धार्मिक स्वतन्त्रता थिएन । भिक्षुहरूलाई समेत देशबाट निष्काशित गरेका थिए । २००७ सालको प्रजातन्त्र स्थापना भएपछि २००८ सालमा धर्मोदय सभा नेपालभित्र पस्यो र केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौंमा सन्यो । सो स्थापनाकालदेखि नै म धर्मोदय सभाको सदस्य थिएँ । सन् १९५६ नोभेम्बर १५ देखि २१ (२०१३ साल वैशाख) मा चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलन नेपालमा गर्ने सिलसिलामा सन् १९५५ मा अमृतानन्द महास्थविरको नेतृत्वमा महासचिव प्रा. सूर्यबहादुर शाक्य, कोषाध्यक्ष मणिहर्ष ज्योति कंसाकार र म लोकदर्शन श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीरविक्रम शाहदेवको शाही सन्देश लिई श्रीलङ्घाको राजधानी कोलम्बोमा प्रस्थान गर्याँ । हुन त विश्व बौद्ध भातृत्व सङ्घको तृतीय अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध सम्मेलन भएकै बेला श्री ५ महाराजाधिराज त्रिभुवन वीरविक्रम शाहदेवको शाही सन्देशको आव्हानमा चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलन नेपालमा गर्ने निधो भएको थियो । यसै बीच २०११ सालमा मौसुफको देहावसान भएकोले त्यसलाई जागृत गर्न पुनः श्री ५ महेन्द्रको शाही सन्देशसहित आव्हानपत्र लिई गएका थियाँ ।

श्रीलङ्घामा विश्व भातृत्व सङ्घको अध्यक्ष डा. मल्लार शेखरलाई सो शाही सन्देशपत्र हस्तान्तरण गन्यौ र चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलन यथावत् नेपालमा नै गर्नेबारे छलफल भई निर्णय गन्यौ । श्रीलङ्घामा रहेदा श्रीलङ्घा सरकारको धार्मिक मासिला मन्त्रीसहित प्रधानमन्त्री तथा सम्बन्धित अधिकारीहरू, विश्व भातृत्व सङ्घका केन्द्रीय पदाधिकारी र क्षेत्रीय पदाधिकारी तथा सदस्यहरूसँग भेटघाट गरी विश्व बौद्ध भातृत्व सङ्घको चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलन नेपालमा गर्नेबारे विस्तृत छलफल भएको थियो ।

नेपाल फर्क्पछि भएको बेहोरा श्री ५ महाराजाधिराज

महेन्द्र सरकारका हजुरमा जाहेर गरी सोको तयारीको थालनी पनि हुन थाल्यो । मूल समितिमा अध्यक्ष भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर, महासचिवमा प्रा. सूर्यबहादुर शाक्य, कोषाध्यक्षमा मणिहर्ष ज्योति कंसाकार र सदस्यहरूमा म समेत अस्त्वरु समावेश भए । यसबीच सम्मेलन हुनु करीव छ महिना अगाडि प्रा. सूर्यबहादुर शाक्य महासचिव पदबाट राजीनामा दिई अलग बस्नुभयो । सो पदपूर्तिको लागि भिक्षु धर्मालोक भन्तेले प्रा. आशाराम शाक्यलाई महासचिवको पद स्वीकार गर्न मनाउनुभयो र उहाँ महासचिव भई काम गर्न थाल्नुभयो । यस क्रममा तयारीको लागि एउटा छुट्टै अर्ध सरकारी तयारी समिति खडा भयो । सो तयारी समितिको अध्यक्षमा म लोकदर्शन र अरु सदस्यहरूमा धर्मोदय सभाका भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर, चित्तधर तुलाधर, मदनराज तुलाधर, सी. बी. सिंह, आशाराम शाक्य, श्री ५ को सरकारको तरफबाट हरिहरमान सिंह, वज्रकान्त ठाकुर, काशीप्रसाद श्रीवास्तवसमेत भएको अर्धसरकारी तयारी समिति खडा भयो । तत्पश्चात् धर्मोदय सभाको विभिन्न गतिविधि र विश्व बौद्ध भातृत्व सङ्घको सम्मेलन र बैठकहरूमा भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरले मलाई सरिक गर्न थाल्नुभयो ।

अर्को सन् १९८६ मा १५ औं विश्व बौद्ध सम्मेलन नेपालमा भएको थियो । त्यसको समन्वय समितिको संयोजक म नै थिएँ । चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलनपछि १५ औं विश्व बौद्ध सम्मेलन केही अगाडिसम्मको बीचको अवधिमा धर्मोदय सभा सुषुप्त अवस्थामा रह्यो । १५ औं सम्मेलन हुनुभन्दा अगाडि केही वर्षअघि सक्रिय हुन थाल्यो । धर्मोदयको हरेक कामकुरा र क्रियाकलापमा मैले सक्रिय भूमिका खेल पाएँ । १५ औं विश्व बौद्ध सम्मेलनपछि विधिवत् कामकुरा हुन थाले । त्यसमा मेरो भूमिका विभिन्न पदमा रही निर्वाह गर्ने मौका पाइयो ।

धर्मोदय सभा सक्रिय रूपमा क्रियाकलापमा

लागेपछि विधिवत् विधान बन्यो । विधानअनुसार १५ औं विश्व बौद्ध सम्मेलनको बृहत् मनसायअनुसार धर्मोदय सभामा नेपालका प्रचलित थेरवाद, महायान, वज्रयानका सबै अनुयायीहरू समेटन सक्ने हिसाबले तीन-तीन वर्षको लागि प्रत्येक यानको तर्फबाट अध्यक्ष छनोट हुने व्यवस्था गरिएको थियो । तदनुसार पछिलो चारजना अध्यक्षहरूमा तीन-तीन वर्षको लागि महायानको तर्फबाट भिक्षु लामा क्षेत्रिकुस्यो गुरु हुनुभयो । त्यसपछि वज्रयानतर्फबाट पण्डित दिव्यवज्र वज्राचार्य हुनुभयो । तत्पश्चात् थेरवादीको तर्फबाट भिक्षु सुदर्शन महास्थविर, पछि अर्को महायानी तर्फबाट लामा भिक्षु दुडराम रिम्पोछे हुनुभएको थियो । यी चारजना अध्यक्षहरूको बाह्य वर्षको अवधिमा म उपाध्यक्ष थिएँ । अध्यक्ष भिक्षु दुडराम रिम्पोछे अमेरिकामा पी. एच. डी. गर्न जानुभएको हुँदा कार्यवाहक अध्यक्षको कामकर्त्तव्य सम्हाल्न वरिष्ठ उपाध्यक्षको नाताले कार्यवाहक अध्यक्षको रूपमा अभिभासा बोकी काम गर्न थालियो । महायानपछि वज्रयानको तर्फबाट अध्यक्ष हुने पालो आएको थियो ।

अध्यक्ष भिक्षु दुडराम रिम्पोछेको अवधि समाप्त हुनु केही महिना अधिदेखि वज्रयानीको तर्फबाट कसलाई अध्यक्षमा ल्याउने भन्नेबारे छलफल र विचारको आदानप्रदान हुन थाल्यो । बुद्धरत्न वज्राचार्य र सागरमान वज्राचार्यले मसँग छलफल गरी वज्राचार्यको तर्फबाट अध्यक्ष पदमा पण्डित बद्रीरत्न वज्राचार्य ल्याउने मनसाय भएकोमा मेरो पनि सहमति भएकाले कुराकानी हुन थाल्यो । अर्कातर्फ विगत १२ वर्षदेखि अध्यक्ष हुनुभएका महानुभावहरू मानको खातिर मात्र अध्यक्ष हुनुभएको जस्तो देखिनाले कामकुरोमा तीव्रता ल्याउन नसकिएको महसुस सबैले गर्न थाले । उपाध्यक्ष भक्तिदास श्रेष्ठ, उपाध्यक्ष लक्ष्मीदास मानन्धर, सहसचिव सुचित्रमान शाक्य, का. स. सुश्री नानीमैयाँले मलाई धर्मोदय सभामा छयालीस-

सतचालीस वर्षदेखि सक्रिय भूमिका खेलिआएको र वरिष्ठ उपाध्यक्ष पनि भएको नाताले वज्रयानको तर्फबाट म वज्राचार्य पनि भएकाले अध्यक्षमा आउनुपन्यो, हामी सबै तपाईंको पक्षमा छौं भनी अध्यक्ष हुन आग्रह गर्नुभएको थियो ।

मैले जवाफमा भने- "मलाई अलि अप्यारो परिरहेको छ, किनकि एक त पण्डित बद्रीरत्नलाई ल्याउन म समेत अरु साथीहरूको मनसाय भएको, दोस्रो वज्रयानमा हाल कर्मकाण्ड विषयमा एउटा ज्ञाता र शिक्षण कार्यमा संलग्न हुनुभएको, तेस्रो मेरो घरको पनि पुरोहित भएकोले

मलाई तपाईंहरूले आग्रह गर्नुभएको अध्यक्ष पद स्वीकार गर्न ज्यादै अप्यारो अवस्थामा परेकोले सङ्केच मानेको छु ।"

यसप्रकार पटक-पटक वरिष्ठ साथीहरूले धर्मोदय सभाको अध्यक्ष पदमा आउनुपन्यो भन्ने जिकिर गर्नुभएको थियो । जहिलेपनि मैले आफ्नो भनाइलाई अगाडि सार्थे । एवं प्रकारले केही महिना बित्दै गए ।

भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले सबै साथीहरूको अगाडि धर्मोदय सभाको अध्यक्षमा मलाई आउनुपन्यो भन्नी जिकिर गर्नुभयो । उहाँको भनाइमा म हुनुभन्दा अघि अध्यक्ष हुनुभएका चारजना अध्यक्षहरू आफ्नो आफ्नो धार्मिक क्षेत्रमा दखल भएका ख्यातिप्राप्त व्यक्तिहरू भएका थिए । तर संस्थाको कामकारवाही र गतिमा उहाँहरूबाट ठोस योगदान हुन सक्ने । धर्मोदय जस्तो राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय ख्यातिप्राप्त संस्था भएका नेपालमा त सबैभन्दा ठूलो र व्यापक बौद्ध संस्थाका अतिरिक्त दुई-दुई पटक विश्व बौद्ध भातृत्व सङ्को अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध सम्मेलनको आयोजना गरेको र राष्ट्रिय सम्मेलन पनि गर्दै आएका गरिमापूर्ण बौद्ध संस्था भएकाले त्यसलाई बौद्ध संस्थाको हिसाबले सञ्चालन गर्नु र गति दिनु आवश्यक थियो । यसमा अध्यक्षको भूमिका ठूलै हुने गर्छ । उहाँ आफै पनि अध्यक्ष हुनुभएका बेला केही



स्व. लोकदर्शन वज्राचार्य

जीवनका पाठाह्वेत

(सम्मरण)

सं. अष्टमुनि गुभान्न

गति दिन चाहिएको थियो । तर विभिन्न कारणवश र सङ्गठनात्मक प्रकरणले गर्दा चाहेको जस्तो तीव्र गतिविधिमा अगाडि बढाउन सकिएन । तसर्थ "म अवकाश प्राप्त गरिसकेको व्यक्ति भएकाले समय दिन सज्जे राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय खेमामा भिजेको र सम्पर्क भएको, धर्मोदय सभाको क्रियाकलापमा पनि करिब आधा शताब्दीदेखि संलग्न भएकाले देशको परिस्थितिले धर्मोदयले धेरै आश गरेका थिए । विभिन्न खेमामा छरिएका बौद्धहरू सबैलाई एकत्रित गरेर धर्मोदय सभाले अगुवाइ भूमिका खेलुपर्ने अवस्था छ । धर्मोदय सभाको अध्यक्ष पदमा आउनुपन्यो र बौद्धहरूको हाँकलाई सम्हालुपन्यो । यसपालिको अध्यक्ष पदमा आउनुपन्यो भनी एकदम कडाइकासाथ जिकिर गर्न थाल्नुभयो । अरु साथीहरूले पनि उहाँको भनाइमा समर्थन गर्दै अध्यक्ष हुन आग्रह गर्नुभयो । तर मैले जवाफमा मेरो अप्यारोपन र असजिलो परिस्थितिलाई अगाडि सारें । उहाँहरू कोही पनि मान्युभएन ।

बीचैमा भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले मेरो अप्यारोपनलाई राप्रोसँग बुझनुभएको र त्यसको समाधानको उपाय पनि उहाँसँग रहेछ । सो कामकुरो गर्न उहाँले नै जिम्मा लिनुहोनेछ र खाली मैले सहमति मात्र जनाउनुपन्यो भन्दा मैले सोधे- भन्तेज्यू कसरी गर्नुहुन्छ ?

उहाँले भन्युभयो "म अध्यक्ष भएपछि पण्डित बद्रीरत्न वज्राचार्यलाई धर्मोदय सभाको धर्मानुशासक गर्न । धर्मानुशासक पद त अध्यक्षभन्दा ठूलो, कहाँ हो कहाँ र सम्माननीय पद हो । त्यसो भएपछि मान्युहोला, म मनाउँछु" यसमा डा. नरेशमानको ठूलो हात छ भन्दा उहाँले फेरि दोहोऽ्याएर भन्युभयो- "डा. नरेश र उहाँहरू विश्वविद्यालयमा सँगै काम गर्दै आउनुभएको छ । डा. नरेशलाई नै भन्छु । उहाँले पनि कसरी नमान्यु होला !"

प्रतिउत्तरमा मैले भन्ने उहाँले भन्तेको भनाइअनुसार पण्डित बद्रीरत्नले चित्त बुझाउनुभए मलाई कुनै आपत्ति छैन । अध्यक्ष पद सम्हाल्न स्वीकार छ । जिम्मेवारी र कर्तव्यबाट भाग्न र हट्न खोजेको होइन । खालि मेरो अप्यारोपनले मात्रै स्वीकार गर्न नसकेको हो । ठीकै छ, भन्तेज्यूले कुराकानी गर्नुभई मिलाउन सक्नुभए म अध्यक्ष पद स्वीकार गर्न तयार छु ।"

यसको कोही दिनपछि डा. नरेशमान मेरो घरमा

कुरा गर्न आउनुभयो । उहाँले मसँग सोधनुभयो- "के दर्शन दाइ, धर्मोदय सभाको अध्यक्ष पदमा आउनुहुने कुरा ठीक साँचो हो ?"

मैले सोधे- "कसले भनेको र किन ?"

उहाँले जवाफमा भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले भन्युभएको भन्दा मैले पुनः प्रश्न गरी सोधे- "भन्तेले म अध्यक्ष पदमा रहने कुरा मात्र गर्नुभयो कि अरु के के भन्युभयो ?"

उहाँले भन्युभयो- तपाईं सो अध्यक्ष पदमा आउन अहिलेसम्म मान्युभएको छैन । साथीहरू सबैले जिकिर गर्नुभएको थियो र तपाईंको अप्यारोपन पनि सुनाउनुभयो ।"

मैले भन्ने- "नरेश भाइ, तपाईंलाई भन्तेज्यूले मैले के जवाफ दिए र के भने सो पनि भन्युभयो कि भएन ?"

उहाँले भन्युभयो- 'दर्शन दाइले त अहिलेसम्म मान्युभएको छैन । असजिलो कुरा पनि सबै सुनाउनुभयो ।'

मैले फेरि सोधे- "यतिमात्र हो कि पण्डित बद्रीरत्न गुरुज्ञुको बारेमा पनि कोही भन्युभयो ।'

अनि नरेशजीले जवाफ दिनुभयो 'उहाँलाई धर्मानुशासक गर्न र तपाईंलाई अध्यक्ष पदमा ल्याउने मनसाय व्यक्त गर्नुभयो ।'

मैले उत्तरमा भन्ने- "भन्तेज्यूले मसँग कुरा गर्नुभएको ठीक त्यस्तै हो र मैले अहिलेसम्म स्वीकार गरेको छैन । यदि समस्या समाधान भयो भने म जिम्मेवारी लिनबाट पछि हट्ने छैन" भनेर पनि जवाफ दिएको थिएँ ।

नरेशले अन्तमा मसँग सोधनुभयो- "पण्डित बद्रीरत्न गुरुज्ञुलाई उहाँले के जवाफ दिने त ?" भन्दा मैले भन्ने- "तपाईंले भएका सबै बेहोरा गुरुज्ञुलाई सुनाई दिनुस् भन्तेज्यूको भनाइ पनि स्पष्टसँग भनिदिनुस् ।" त्यति भनेपछि उहाँ फर्कन्युभयो ।

त्यसको कोही दिनपछि पण्डित बद्रीरत्न गुरुज्ञुसँग नरेश वज्राचार्य मकहाँ फेरि सँगै आउनुभयो । पण्डित बद्रीरत्नले मलाई सीधै सोधनी गर्नुभयो 'माईला दाइ (मलाई उहाँले सम्बोधन गर्न शब्द) तपाईं धर्मोदय सभाको अध्यक्षमा आउनुहुने कुरो साँचो हो ?' के तपाईंले अध्यक्ष हुने वचन दिई सक्नुभयो, के हो ? तपाईंकै मुखबाटै सुन आएको ।'

मैले भने 'गुरुजू नरेशजीले तपाईंलाई केही भन्नुभएन र ? भिक्षु सुदर्शनसँग कुराकानी भएको पनि तपाईंलाई भन्नुभयो कि भएन ?' उहाँले भन्नुभयो- "मलाई सुदर्शन भन्तेज्यूले भनेको मतलब छैन । तपाईं अध्यक्ष पदमा आउन लागेको हो कि होइन यति मात्र जवाफ दिनु ।"

मैले भने- "जब तपाईं राम्रो कुरै सुन्नुहुन्न मैले के भन्ने ? मलाई यति मात्र भन्नु छ मैले अहिलेसम्म स्वीकार गरेको छैन । मेरो अट्यारोपन हटाई समस्या सुल्खन गएको खण्डमा विचार गर्न सजिलो हुनेछ भन्ने मात्रै अडान छ ।"

यस्तै केही कुराकानी दुबै पक्षबाट भए । गुरुजूको मनसाय आफू अध्यक्ष हुनेमा थियो भने धर्मोदय सभाको चुनावपछि आउने कार्यसमितिले विधानसम्मत अध्यक्ष चुनिने प्रक्रिया मैले अगाडि सारें । केही भनाभनपश्चात् उहाँहरु फर्किनुभयो । म धर्मसङ्कटमा फसें । एकातर्फ धर्मोदय सभाका साथीहरु, अर्कातर्फ पं. गुरुजू, तैपनि म अन्यमनस्क भई मौन रहें ।

तत्पश्चात् पत्रपत्रिकाहरूमा पेपरबाजी हुन थाल्यो । भए-नभएका कुरा लेख्न थालियो । कसैले खास गरेर सरिता तुलाधर भन्नेले यसपालिको वज्रयानीको तर्फबाट हुने अध्यक्ष घण्टी बजाउने पुरेत वज्राचार्य नै हुनुपर्छ भनेर लेखिन थाल्यो र अखबारहरूमा पनि पूजा गर्न जान्ने-नजान्ने वज्राचार्यहरूको तुलना हुन लाग्यो । हुँदाहुँदा वज्रयानी विषयमा पनि पक्ष-विपक्षको आधारमा लेखहरु छाप लगाइयो । यति मात्र होइन पण्डित बद्रीरत्नको पक्षधरहरूले १८ वटा विहारका थाकुली (चक्रेश्वर) हरूको दस्तखत पनि सङ्कलन गर्न थाले । त्यसमा राजपुरोहितले विरोध गरेर "आपसमा दुई जना व्यक्तिको बीचमा यो विवाद खडा हुन दिनुभएन, वज्राचार्यहरूको सङ्घभेद र पक्ष-विपक्षमा विभाजित गर्नु ठीक होइन भनी उहाँले सही गर्नुभएन । सोही अवसरमा मेरो कुल घर तछँबहाल, सुरतश्री महाविहारमा सङ्घदान हुँदा मैले विभिन्न बहालका थायपा (थाकुली) हरूसँग कुरा गरेर सो हस्ताक्षर सङ्कलनको औचित्य बारेमा सोधनी गर्दा वृद्ध थायपाहरूलाई के लेखिएको कागजमा दस्तखत गराए भनी थाहा नै नभएको, कसै-कसैले "पण्डित बद्रीरत्न वज्राचार्यलाई धर्मोदय सभाको अध्यक्ष पदमा त्याउनुपन्यो भन्ने आग्रह गरेको हुँदा दस्तखत

गरी दिएको हो" भनी जवाफ पाएँ । यी सबै क्रियाकलापप्रति मैले कुनै प्रतिवाद गरिनँ । अन्तमा अध्यक्ष पदको चुनाव हुने दिन पण्डित बद्रीरत्नको पक्षमा नरेशमान वज्राचार्यसहित ६,७ जना व्यक्तिहरूले धर्मोदय सभाको कार्यालय हाताभित्र नवनिर्वाचित धर्मोदय सभाका कार्यकारिणी बैठक भइराखेकै बेला कपालमा कालो पट्टी बाँधी विभिन्न नाराबाजी गरेर पण्डित बद्रीरत्न वज्राचार्यलाई नै अध्यक्षमा चुनियोस् भन्ने आव्हानपत्रसहित नारा लगाए । तर त्यसको कुनै असर परेन र सर्वसम्मतिबाट मलाई नै अध्यक्ष पदमा चुने । साथसाथै मेरो अध्यक्ष पदको सिलसिलासँगै भिक्षु सुदर्शन महास्थविरको प्रस्तावअनुसार धर्मोदय सभाको धर्मनुशासकमा पण्डित बद्रीरत्न वज्राचार्यलाई मनोनीत गरेर उहाँलाई सो मनोनयन पत्र उहाँको स्वीकृतिको लागि पठाइयो । मलाई जहाँसम्म सम्पन्ना छ, त्यस पत्रको केही दिनसम्म जवाफ पाइएन । एकपटक धर्मोदय सभाको बैठकमा उहाँ धम्मानुशासकको स्थान ग्रहण गर्नुभई भाग लिनुभएको थियो । तर केही दिनपछि उहाँको पूर्व स्वीकृति नै नलिई सो धम्मानुशासक पदमा उहाँलाई मनोनीत गरेकोमा उहाँले मन्जुर नगरेको पत्र धर्मोदय कार्यालयमा प्राप्त भयो । तर पनि धर्मोदय सभाबाट वज्रयानी तरफको धर्मानुशासक पद पूर्ति नै गरिएन । कदाचित् उहाँको मनले फेरि स्वीकृति दिनुहुनेछ कि भन्ने मनासायले उक्त स्थानमा अरु कसैलाई पनि मनोनीत गरिएन ।

एवं प्रकारले धर्मोदय सभाको अध्यक्ष पद सम्हालेपछि नवनिर्वाचित धर्मोदय सभाका पदाधिकारीहरू र कार्यकारिणी सदस्यहरु तथा नवगठित सल्लाहकार समितिको रायसल्लाह लिई धर्मोदय सभाको आफ्नो दैनिक कार्यक्रमका अतिरिक्त विभिन्न महत्त्वपूर्ण कार्यमा अगुवा भई सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्दै आएका छौं । यस नवनिर्वाचित कार्यकारिणी समिति र तीनवर्षे कार्यकालभित्र सल्लाहकार समितिको रायसल्लाह लिई के कस्ता क्रियाकलाप र कामकारवाही सफलतापूर्वक सम्पन्न गरे त्यसको छुई बेहोराको विवरण प्रस्तुत हुनेछ ।

(प्रस्तुत लेख हालसालै प्रकाशित अष्टमुनि गुभाजुद्वारा सम्पादित लेखकको जीवनसँग सम्बन्धित 'जीवनका पानाहरू' नामक पुस्तकबाट साभार गरिएको हो ।)

मानसिक विकासमा विपश्यना ध्यानको महत्त्व

सचित बुद्धाचार्य, मैत्रेय युवा संघ, भक्तपुर

विपश्यना साधना अत्यन्त पुरानो ध्यानविधि हो । लगभग २५०० वर्ष पूर्व भगवान् गौतम बुद्धले यस विद्यालाई पुनः प्रकाशमा ल्याउनुभएको थियो । उहाँले विपश्यना विद्याद्वारा आफ्नोभित्र भवचक्रको साक्षात्कार गर्दै आफ्नो मनलाई नितान्त निर्मल गर्दै आफूलाई यस भवचक्रबाट मुक्त गर्नुभयो । फेरि आफूले अनुसन्धान गरी पत्ता लगाएको उक्त विपश्यना साधना आफू भित्रमात्रै सिमित नराखी सारा प्राणीहरूप्रति अनन्त करुणा राखी, मैत्री चित्तले आफ्नो जीवनको शेष ४५ वर्षसम्म यस विपश्यना साधना अरुलाई सिकाइरहनुभयो । साथै आफ्ना शिष्यहरूलाई पनि धर्मप्रचारार्थ विभिन्न नगर, गाउँहरूमा पठाउनुभयो । उक्त समयमा धेरै संख्यामा मानिसहरू विपश्यनाको अभ्यासले आ-आफ्नो दुःखबाट मुक्त भए । समयका साथ-साथै यो विधि, म्यानमार्, थाइल्याण्ड, श्रीलंका आदि देशहरूमा पनि फैलियो । त्यहाँपनि धेरै कल्याणकारी सिद्ध भयो । तर बुद्धको महापरिनिर्वाणको लगभग ५०० वर्ष पश्चात् यो विद्या लुप्त भयो र यसको शुद्धता नष्ट भयो । केवल म्यानमार्मा मात्रै यस विधिप्रति समर्पित आचार्यहरूको समूहले यस विधिलाई गुरु-शिष्य परम्पराद्वारा शुद्ध रूपमा संरक्षण गरिराखे । आज यो साधनाविधि म्यानमार्बाट भारत हुँदै विश्वमा फैलिरहेको छ ।

विपश्यना एक सरल एवं उपयोगी ध्यानविधि हो । जसको प्रयोगबाट मनलाई वास्तविक शान्ति प्राप्त हुन्छ । पाली भाषाअनुसार “पश्यना” शब्दको अर्थ हो ‘हेर्नु’ तसर्थ “विपश्यना” शब्दको अर्थ हुन्छ विशेष प्रकारले हेर्नु । विशेष प्रकारले हेर्नु यस अर्थमा कि हामी बहिर्मुखी नभइकन अन्तर्मुखी भई अन्तरमनको स्वभाव-धर्मलाई जस्तो छ त्यस्तै जान्नु । आत्मनिरीक्षण गर्दा-गर्दै आफ्नै: अनुभवद्वारा हामी के जान्दछौं भने हाम्रो मन कति असन्तुलित छ, राग, द्वेष, मोहद्वारा हाम्रो मन कति हदसम्म जकडिएको छ, मानसिक रूपमा हामी कति विक्षिप्त छौं र फेरि हामी हाम्रो व्यथाहरू आफूभित्रै सीमित नराखी अरुलाई बाँड्दै हिँड्छौं । आफू पनि सुख-शान्तिको जीवन जिउन जिउन दैनंदिन र अरुलाई पनि सुख-शान्तिको जीवन जिउन

“शत्रुले शत्रुलाई जाति हानी पुन्याउन सक्छ, त्योभन्दा बढी हानी कुमार्गमा लगेको चित्तले पुन्याउँछ । तसर्थ हामीलाई सुख-शान्तिको अनुभव गर्नुछ र मानसिक रूपमा स्वस्य हुनुछ भने हामीले हाम्रो अन्तरमनलाई सुधार्नु पर्ने हुन्छ । किनभने यो अन्तरमनको स्वभाव हो, जसले आफूलाई मन परेमा राग जगाउँदछ, मन नपरेमा द्वेष जगाउँदछ, म, मेरोको भाव जगाउँदछ, लोभ, क्रोध, इर्ष्या, वासना जगाउँदछ ।”

दिँदैनौ । निश्चय पनि यो सार्थक तथा सन्तुलित जीवन होइन । हामी सबै यही चाहन्छौं कि स्वयं सुख-शान्तिको जीवन जिउँ र अरुलाई पनि यस्तो जीवन जिउन दिउँ, तर हामी यस्तो गर्न सक्दैनौ । अतः प्रश्न उठ्छ कसरी सन्तुलित जीवन जिउने?

यसको उत्तर हुनसक्छ, विपश्यना साधना ।

जसरी शरीरलाई स्वस्थ तथा बलवान बनाउनको लागि हामी योग, प्राणायाम, व्यायाम, खेलकूद कसरत आदि गर्छौं जसबाट हाम्रो शरीर स्वस्थ र सबल रहेस् नत्र भने यो शरीर कमजोर हुन्छ, विरामी हुन्छ । ठीक त्यस्तै मनलाई पनि स्वस्थ र सबल राख्नुपर्छ, यो त भनै महत्वपूर्ण छ । मन विरामी भयो भने शरीरलाई पनि विरामी पारिदिन्छ । त्यसैले मनको स्वस्थता भनै बढी आवश्यक छ । यसलाई रोगी बन्न दिनु हुँदैन, दुर्बल बन्न दिनु हुँदैन । त्यसैको लागि यो विपश्यना साधना हो । यही मनको व्यायाम हो । आखिर हामी यस्तो संसारमा बसिरहेका छौं । जहाँ बाधा नै बाधा छन्, उतार-चढाव छ, कहिले जीवनमा बसन्त त कहिले पतभड आउँदै रहन्छ । त्यसैले मन सबल भएन भने हाम्रो मनको समता गुम्दछ, सन्तुलन गुम्दछ र मन विरामी भइहाल्छ र

हामी आफ्नो हानी गर्दछौं । यसै कुरालाई बुझाउन धम्मपदको वित्तवग्गोमा भनिएको छः—

दिसो दिसं यं तं कयिरा-वेरी वा पन वेरिनं ।

मिच्चा पणिहिंतं चित्तं-पपियो नं ततो करे ॥

अर्थात्- शत्रुले शत्रुलाई जिति हानी पुन्याउन सक्छ, त्योभन्दा बढी हानी कुमार्गमा लगेको चित्तले पुन्याउँछ । तसर्थ हामीलाई सुख-शान्तिको अनुभव गर्नुँछ र मानसिक रूपमा स्वस्थ हुनुँछ भने हामीले हाम्रो अन्तरमनलाई सुधार्नुँ पर्न डुँच । किनभने यो अन्तरमनको स्वभाव हो, जसले आफूलाई मन परेमा राग जगाउँदछ, मन नपरेमा द्वेष जगाउँदछ, म, मेरोको भाव जगाउँदछ, लोभ, ऋष, ईर्ष्या, वासना जगाउँदछ । यी कुराहरु हामी चिन्तन-मननद्वारा र आफ्नो बुद्धिद्वारा पनि थाहा पाउँदछ । तर यो हाम्रो मन चिन्तन-मनन र बुद्धिको कुरा सुन्दैन । यो मन त आफ्नै स्वभावको दास हो त्यसैले हरेक क्षण प्रतिक्रिया गरिरहन्छ । तसर्थ हामी पनि मनको दास बनिरहेका हुन्छौं । जब हामी यस स्वभावलाई बदल्न विपश्यना गर्न थाल्दछौं, तब हामी अन्तरमनको विकार निकाल्ने तथा यसको स्वभाव बदल्ने काम गर्दछौं । यसबाट हामी हाम्रो मनको दास नभईकन मनको मालिक बन्न थाल्दछौं । यसबाट हामी हाम्रो मनको दास नभईकन मनको मालिक बन्न थाल्दछौं । अब हामीलाई हाम्रो मनको विकारहरु क्रमशः घट्दै गएको अनुभव हुन थाल्दछ भने सद्गुणहरु वृद्धि हुँदैगएको अनुभव पनि हुन थाल्दछ । यसलाई बौद्ध साहित्यमा चार ब्रह्मविहार पनि भन्ने गरिन्छ । ती हुन्:- मैत्री, करुणा, मुदिता र उपेक्षा । पहिले जुन अवस्थामा हामीलाई ऋष, द्वेष जाग्यो अब हामी देख्याउँन्ने कि त्यसै अवस्थामा मैत्री र करुणा जाग्छ । पहिले अरुको उन्नति र प्रगति देखेर ईर्ष्या र लोभ जाग्यो भने अहिले मुदिता र समता जाग्छ, यो कुरा विपश्वी साधक चाँडैनै अनुभव गर्न थाल्दछ । पक्कै पनि योभन्दा ठूलो शान्ति र कल्याणको कुरा अरु के नै हुन सक्दछ ।

यो अत्यन्तै कल्याणकारी साधना हो । यस साधनबाट भगवान् बुद्धको समयमा धैरै मानिसहरूले लाभ उठाए भने अहिले पनि थूप्रै मानिसहरूले लाभ उठाइरहेका छन् । उदाहरणका लागि बुद्धकालीन समयमा आफ्ना एक मात्र छोराको मृत्युका कारण विक्षिप्त बनेकी कृशागौतमी, आफ्ना एक मात्र छोराको मृत्युका कारण मानसिक सन्तुलन गुमाएकी पटाचारा, ५५५ जना मनुष्यको हत्या गरेका अंगुलीमाल डाकु जस्ता व्यक्तिहरु आफ्ना दुःखबाट मुक्त भए भने मन पनि निर्मल भयो । साथै त्यसबेलाका राजा-महाराजाहरु, महारानीहरु, सेनापतिहरु,

राज-पुरोहितहरु, ब्राह्मणवर्ग, सन्यासीहरु, गृहस्थहरु, दास-दासीहरु, जो-जो यस विपश्यनाको सम्पर्कमा आए उनीहरुको मन निर्मल भयो र उनीहरु आफ्ना दुःखबाट मुक्त भए । त्यसैगरी अहिलेको यस समयमा पनि विपश्यनाको यस्तै प्रभाव देख्न सकिन्छ । जस्तै कि विपश्यनाचार्य श्री सत्यनारायण गोयन्काज्ञ्वारा सञ्चालित केन्द्रीय कारागार जयपुरमा १२० बन्दीहरुको ऐतिहासिक शिविर, जयपुर पुलिस विभागका अधिकारीका लागि शिविर, तिहाड जेलमा १००० भन्दा बढी कैदीहरुको शिविर, बर्मामा विपश्यनाचार्य सयाजी ऊ बा खिनले विभिन्न सरकारी विभागमा चलाइएका शिविर आदि । जसबाट विभिन्न सकारात्मक सुधारका साथ-साथै अपराधी पनि समाजका असल नागरिकका रूपमा बदलिएका छन् भने सरकारी शासन प्रणाली पनि सुधिएको छ । यसका साथ-साथै समाजमा यस्ता कैयौं व्यक्तिहरु छन् जसले विपश्यना साधना गरेका छन् र आफ्ना दुःख मुक्त हुने मार्गमा कदम-कदम अगाडि बढिरहेका छन् ।

हामीले मनुष्यको जीवन पायौ, यो धेरै ठूलो सौभाग्यको कुरा हो । किन सौभाग्यको कुरा हो भने, मनुष्यले मात्रै अन्तर्मुखी भएर आफ्नो रोग, द्वेष, मोहको संस्कारलाई उन्मुलन गर्न सक्दछ । यो काम कोही, पशु, पन्थी, सरिसृप, कित-पटङ्ग आदि कसैले गर्न सक्दैन । यो काम त केवल मात्र मनुष्यले गर्न सक्दछ । तर हामी मनुष्य भएर पनि यो शक्ति जगाउने कोशिस गर्दैनौ भने योभन्दा ठूलो दुर्भाग्य के होला? त्यसैले यो शक्ति जगाउनको लागि मनको कसरत अर्थात् विपश्यना साधना नै गर्नु पर्दछ ।

अन्तमा धम्मपदको यमकवग्गोको गाथा स्मरण गर्नु सान्दर्भिक हुनेछः-

मनोपुब्ज्ञमा धम्मा-मनोसेष्टा मनोमया ।

मनसा चे पसन्नेन- भासति वा करोति वा ।

ततो न सुख मनेति- छाया व अनपायिनी ॥

अर्थात्- मनको धर्म हो जुनुसुकै काममा अगुवा हुनु र मन प्रमुख भएर जतातै पुगेको हुन्छ । त्यसकारण शुद्ध मन लिएर कसैले बोल्यो वा ग-न्यो भने आफ्नो पीछा नछाड्ने छायाँमै सुख पछि-पछि लागेर आउँछ । तसर्थ हामीलाई मानसिक तथा शारीरिक रूपमा स्वस्थ र सबल राख्ने तथा विमुक्त अवस्था अर्थात् निर्वाणपथसम्म पनि पुन्याउने यस कल्याणकारी विपश्यना साधना सबैलाई प्राप्त होस् भन्ने मङ्गल कामना गर्दछु ।

“भवतु सब मङ्गलं”

बुद्धकालको नयाँ प्रमाण

प्रदीप बस्याल

गौतम बुद्धको सन्दर्भमा इसापूर्व तेस्रो शताब्दीको (इपू २४९) अशोक स्तम्भलाई लुमिनीमा रहेको सबैभन्दा पुरानो संकेतका रूपमा हेरिन्थ्यो । तर, पछिल्लो एक उत्खनन तथा अन्वेषणमा त्यसभन्दा भन्डै तीन शताब्दीअगाडि अर्थात् इपू ५५० को प्रमाण फेला परेको छ । अध्ययन अनुसार इङ्टाको प्रचलन सुरु नभइसकेको र ढुङ्गा सहजै उपलब्ध नहुने त्यस बेला त्यहाँ काठको मन्दिर बनाइएको थियो । उक्त काठे मन्दिर र अशोक स्तम्भ निर्माण हुने समयको बीचमा त्यही ठाउँमा इङ्टाको मन्दिरसमेत बनेको प्रमाण फेला परेको छ । अनुसन्धानकर्ताले त्यसलाई बुद्धको जीवनसँग जोड्ने पहिलो 'पुरातात्त्विक सामग्री' भनेका छन् ।

नेपाल सरकार, संयुक्त राष्ट्र संघीय शैक्षिक, वैज्ञानिक तथा सास्कृतिक संगठन (युनेस्को), बेलायतका दुर्हाम विश्वविद्यालय र स्ट्रिलिङ् विश्वविद्यालय तथा नेसनल जियोग्राफिक सोसाइटीले सन् २०११ को जनवरीयता मायादेवी मन्दिरमा गरेका उत्खनन र अन्वेषणले उक्त नितिजा निकालेको

हो । यसअधि सन् १९९२ देखि १९९५ सम्म मायादेवी मन्दिर परिसरमै गरिएको एक उत्खननका क्रममा लुमिनीमा बुद्ध जन्मिएको वास्तविक स्थान बताउने 'मार्कर स्टोन' फेला परेको थियो । "त्यस बेलै इपू तेस्रो शताब्दीसम्मका प्रमाणहरू फेला पारिए पनि त्यसअधिका प्रमाण पनि भेटिन सक्ने संकेत मिलेका थिए," पछिल्लो अध्ययनका सहनेतृत्वकर्ता कोषप्रसाद आचार्य भन्छन्, "त्यसलाई आधार मानेर पछिल्लो अध्ययन सुरु गरिएको थियो ।"

पछिल्लो पटकको पुरातात्त्विक अन्वेषणमा 'कार्वन डेटिङ' शैलीसँगै 'आप्टिकली इस्टिमलेटेड लुमिनेन्स (ओएसएल)' प्रविधि प्रयोग गरिएको थियो । जब बालुवाको कणले सूर्यको किरण पाउन छाड्छ, तब त्यसले वरिपरिको वातावरणसँग खास गुणहरू लेनदेन गर्दछ । यसको अनुपात र सम्बन्धमात्रत प्राप्त प्रमाण कति पुरानो हो भन्ने पता लगाउने विधि नै ओएसएल हो । पुरातत्त्वविद् आचार्य थप्चन्, "यो प्रविधि दक्षिण एसियामै पहिलोपटक नेपालमा प्रयोग गरिएको हो ।"

अध्ययन/अन्वेषणको क्रम

इपू २४९ : सम्राट अशोकले लुमिनी भ्रमण गरी स्तम्भ निर्माण ।

सन् ३५०-३६५ : चीनको किन वंशका सेना साई लुमिनी भ्रमण गरी त्यसबाटे लेखे ।

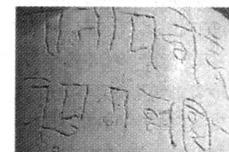
सन् ३९९-४१३ : यात्री फाकिसनले भ्रमण गरी बुद्धको जन्म भएको स्थल भनी लेखेको ।



सन् ६३६ : चिनियाँ भिष्यु एवं यात्री छुनाङ् लुमिनी आई लुमिनीलाई भस्त्रमिजस्तो र जंगली जनावरको डर हुने ठाउँको रूपमा लेखेको ।

सन् १३१३ : खस राजा रिपु मल्लको

भ्रमण । आफ्नो भ्रमणको प्रमाण छाडने उनी अन्तिम व्यक्ति हुन् । उनले अशोक स्तम्भमा आफ्नो नाम कुँदाएका थिए ।



सन् १८१६: तानसेनका गम्भर खड्गशमशेरले जर्मन पुरातत्त्वविद् एन्टोन फुररसँगाको सहकार्यमा उत्खनन प्रयास । त्यस क्रममा अशोक स्तम्भ भेटिएको ।

सन् १८९९ : पीसी मुखर्जीले

लुमिनीको उत्खनन गरी बुद्ध जन्मेको स्थान र वरिपरि विभिन्न संरचनाका भग्नावशेष भएको अन्वेषण ।

सन् १९३२-१९३५ : केशरशमशेरले

मायादेवीको मन्दिर तथा पुस्करिणीको संरक्षण गरेका थिए । उनले

गरेका कामको सबै विवरण भेटिएको छैन । उनैको समयमा काम गरेर थुप्रिएका दुईवटा



माटोका ढिस्को हाल हटाइएका छन् ।

सन् १९६७ : पुरातत्त्वविद् देवला मित्रबाट अशोक स्तम्भको उत्खनन ।

सन् १९६० : चुयोर्कमा लुमिनी विकासका लागि अन्तर्राष्ट्रिय समिति गठन ।

सन् १९७० : नेपाल सरकारद्वारा

बौद्ध ग्रन्थमा आमा मायादेवीले त्यहा रहेको सालको रुखको एउटा हाँगामा समातेर सिद्धार्थ गौतमलाई जन्म दिएको उल्लेख छ । प्राप्त प्रमाण अनुसार रुखको जराका अवशेष भेटिएको स्थानलाई काठकै बारले घेरिएको पाइन्छ । मन्दिरको छाना भएको प्रमाण नभेटिएकाले उक्त देवरथल रुख मात्रै हुन सक्छ र रुखमै मूर्ति कोरिएको हुन सक्छ । त्यस वरपर बलि दिने गरिएको संकेत पनि छैन । झुङ्हाम विश्वविद्यालयका प्राध्यापक तथा अर्का सहनेतृत्वकर्ता रोबिन कोनिङ्गमले नेसनल जियोग्राफिकसँग भनेका छन्, 'जसले बौद्ध परम्पराको अहिंसालाई इंगित गरेको छ ।' यसले दिने स्पष्ट संकेत के हो भने सम्राट अशोक आउनुअघि नै त्यहाँ बुद्धलाई पुज्न सुरु भइसकेको थियो ।

बौद्ध ग्रन्थअनुसार गौतम बुद्धको जन्मरथल उनको घर र मावली राज्यबीचको जड्डल थियो । इपू ९००० देखि नै त्यस क्षेत्रमा खेतीपाती भएको हुन सक्ने कोनिङ्गमको भनाइ छ । त्यसवरपर जड्डल नै थियो वा बस्ती बसिसकेको थियो भन्ने थप अध्ययनले टुगो लगाउने अध्ययनकर्ताहरू बताउँछन् । त्यस वरपरका उत्खननले दिएका कतिपय तथ्यले त त्यस बेला नेपालको तराई भेगकै सबैभन्दा पुरानो बस्ती लुम्बिनी वरपरदेखि उत्तर भारतको गंगा नदीसम्म फैलिएको हुन सक्ने देखाउँछ ।

बौद्ध आलेख अनुसार मायादेवीका पिता देवदहका राजा सुप्रबुद्ध गृहपतिले कपिलवस्तुका राजा शुद्धोदनलाई गर्भवती छोरी प्रसूतिपछि धेरै नबाँच्ने ठानेर माइती पठाइदिन



आग्रह गरेका थिए । छोरीका लागि गृहपतिले लुम्बिनीमा विशेष बगैंचा तयार पारेका थिए । त्यसैले अझै पनि त्यो वन थियो वा मानव निर्मित बगैंचा थियो भन्ने अध्ययनकै दायरामा छ । यद्यपि, त्यस भेगमा सालका रुखहरू पाइने कुरा धेरैतिर उल्लेख छ । बुद्धको निधनपछि पनि कपिलवस्तुका शाक्यहरू र देवदहका कोलियहरू मिलेर उक्त बगैंचाको संरक्षण गर्थ भनिएको छ ।

पहिलो चरणको अध्ययनमै मायादेवी मन्दिरभन्दा भन्नै दुई सय मिटर दक्षिणमा रहेको स्थान, जहाँ अहिले प्रहरी चौकी छ, मा जमिनमुनि ४, ५ मिटरसम्म उत्खनन गर्दा त्यहाँ एउटा संगठित बस्ती रहेको पाइएको थियो । उक्त बस्ती बुद्ध जन्मनुभन्दा पहिलेकै भएकामा अध्ययनकर्ताहरू सहमत छन् ।

कपिलवस्तुको तिलौराकोटबाट ११ किलोमिटर दक्षिणतर्फ रहेको गोटिहवामा क्रकुछन्द बुद्ध (गौतम बुद्धभन्दा अगाडिका बुद्ध) को जन्म भएको थियो । त्यहाँ इटालियन टोलीले अध्ययन गर्दा इपू १३०० देखि ८०० सम्मका तथ्यहरू फेला परेका थिए । अर्कतर्फ सम्राट अशोकले पश्चिम (लुम्बिनी) बाट पूर्वको रामग्रा आउँदा बीचमा लान्मो सहर भेटिन्छ भनेका थिए । चिनियाँ यात्रीहरूले वर्णन गरेअनुसार रामग्राम स्तुपाको वर्णन र लान्मो सहरमा भेटिएका पुरातात्त्विक वस्तुले कै लान्मो सहर नवलपरासीको पण्डितपुर त होइन भन्ने अर्का संकेत दिन्छ । पण्डितपुरमा उत्खनन गर्दा अघि नै पूर्व छैटौ शताब्दीदेखिका भाँडाकुँडा भेटिएका थिए । "विभिन्न मतभिन्नतका बीच हामीले भनिरहेको बुद्धको जन्म भएको समय इपू ६२३ हो भन्ने तथ्यलाई यो अन्वेषणले भनै पुष्टि गरेको छ" पुरातत्त्व विभागका राष्ट्रिय अभिलेखालय प्रमुख प्रकाश दर्नाल भन्छन्, "धेरैतिरबाट जुटिरहेका प्रमाण उस्तै समयक्रमका हुनुले पनि हामी गौतम बुद्धको जन्मस्थानका बारेमा वैज्ञानिक रूपबाटै भन् बलियो बनिरहेका छौ ।"

(श्रोत : नेपाल राष्ट्रिय साप्ताहिक, बर्ष १४, अंक १८)

लुम्बिनी विकास समिति स्थापना ।

सन् १९६०-६१ : अशोक स्तम्भमा लेखिएको लुम्बिनीग्राम अनुसार बाबुकृष्ण रिजालले ठाउँ स्थानान्कन तथा उत्खनन ।

सन् १९६३-६४ : पुरातत्त्व विभागद्वारा विभिन्न उत्खनन कार्य ।

सन् १९६८ : नेपाल सरकार र संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा केन्जो टेन्जी गुरुस्योजना अनुमोदन ।

सन् १९८५ : लुम्बिनी विकास कोष ऐन पारित ।

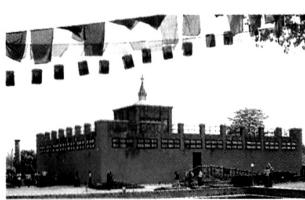
सन् १९९३-९४ : उत्खननका क्रममा सम्राट अशोकले छाडेको मार्कर स्टोन फेला ।

सन् १९९६ : बौद्धधर्मसँग नजिकबाट जोडिएका तिलौराकोट र रामग्रामलाई प्रस्तावित विश्व सम्पदा सूचीमा राखिएको ।

सन् १९९७ : लुम्बिनीलाई विश्व सम्पदा

सूचीमा सूचीकृत गरियो ।

सन् २००३ : पुनःनिर्माण गरिएको मायादेवी मन्दिर पहिलोपटक सर्वसाधारणका लागि खुला ।



सन् २०१० : तीनवर्ष लुम्बिनीको संरक्षण र व्यवस्थापन प्रवद्धन्त योजना अन्तर्गत विभिन्न अध्ययन र अन्वेषण सुरु ।

सन् २०१३ : बौद्ध धर्मको उद्गम प्रमाण प्राप्त ।



लोकबहादुर शाक्य

विकृति र अन्धविश्वास निर्मूल पार्न वीर्यबल अपनाओ

मनुष्य जीवन सर्वश्रेष्ठ प्राणी भनेर सबै धर्मले मानिआएका छन् । तर जन्मनेवित्तिकै सर्वश्रेष्ठ हुने होइन । विवेक बुद्धि नभै हुँदैन त्यसको लागि भौतिक विकासको साथै आध्यात्मिक विकास पनि अनिवार्य छ । आध्यात्मिक विकासको क्रममा धर्मको महत्त्वपूर्ण स्थान छ । विश्वमा देखापरेका सबै धर्मको लक्ष्य भनेको कुशल मङ्गल सेवाको काम गर्ने, मैत्री करुणा समान भावना विकसित गर्ने, नैतिकवान चरित्रवान भएर विवेक-बुद्धि प्रयोग गरी राग-द्वेष-मोह-अहंकार ममकार निवारण गर्ने रहेको छ । तथागत बुद्धले प्रात गर्नुभएको ज्ञान हो 'चतुर आर्यसत्य' । सिद्धार्थ बुद्ध हुनुभएपछि सर्वप्रथम सारनाथ मृगदावनमा पंचबद्रवर्गीयलाई धर्मचक्र प्रवर्त्तन गर्नुभएको धर्म-दर्शन नै निम्न उल्लेखित चतुरार्यसत्य हुन् ।

- क) दुःख आर्यसत्य : संसारमा दुःख छ । दुःख प्राकृतिक छ, त सुख कृत्तिम । नयाँ स्कन्ध प्राप्त भई जन्म हुनु दुःख । जरा, व्याधि, मरण दुःख, प्रियसित विछोड, अप्रियसितको समागम, ईच्छा गरेको पूरा नहुनु, प्राप्त गरेको गुमाउनु आदि दुःख हुन् ।
- ख) दुःखसमुदय आर्यसत्य: दुःखको कारण हो- तृष्णा । कामतृष्णा (सुखभोग गर्ने ईच्छा), भवतृष्णा (फेरि फेरि जन्म लिने ईच्छा), विभवतृष्णा (कर्मफलमा विश्वास नगर्ने) ।
- ग) दुःखनिरोध आर्यसत्य: दुःखको कारण पत्ता लगाई त्यसलाई निरोध गर्न सकिन्छ । तृष्णा र अविद्यालाई निरोध गर्ने, क्षय गर्नेलाई नै दुःख निरोध आर्यसत्य भनिन्छ ।
- घ) दुःखनिरोधगामिनी आर्यअष्टाङ्गिक मार्गसत्य : दुःखलाई निरोध गर्ने उत्तम मार्गहरू आठवटा छन् । तिनीहरू सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वाचा, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक् व्यायाम, सम्यक् आजीव, सम्यक्

"विश्वमा देखापरेका सबै धर्मको लक्ष्य भनेको कुशल मङ्गल सेवाको काम गर्ने, मैत्री करुणा समान भावना विकसित गर्ने, नैतिकवान चरित्रवान भएर विवेक-बुद्धि प्रयोग गरी राग-द्वेष-मोह-अहंकार ममकार निवारण गर्ने रहेको छ ।"

स्मृति तथा सम्यक् समाधि हुन् ।

उपरोक्त बुद्धधर्मका मौलिक सिद्धान्तहरू सफल मनुष्य जीवन निर्वाह गर्नको निम्न अनिवार्य भएको छ । त्यसको अतिरिक्त पञ्चशील, चतुर्ब्रह्म विहार, प्रतीत्यसमुत्पाद, सप्तत्रिशत सम्बोधि पाक्षिका, दशपारमिता, दशभूमि समेत बोध गरेर गम्भीर रूपमा चर्या पूर्ण गर्नेसके जो कोही पनि बुद्ध हुनसक्ने भयो ।

यथार्थ रूपमा माथिका मौलिक बुद्धधर्म दर्शनहरूलाई लिएर बुद्धधर्म वैज्ञानिक दृष्टिकोण भनेर मानिआएको पाइन्छ । तर बुद्धको महापरिनिर्वाणपछि विभिन्न यानहरू सिर्जना गरियो र अवैज्ञानिक दृष्टिकोण पनि अपनाएको पाइन्छ । बुद्धलाई विष्णुको अवतार भन्ने पनि छन् । पाटनको कार्तिक द्वृष्टिकोण २०७० मंसिर २ गते बौद्ध अवतारको नृत्य अभिनय गरिएको बुझिन्छ । श्रद्धेय आचार्य सत्यनारायण गोयन्काको पुस्तकअनुसार सिद्धार्थले भारतको विलुप्त भैसकेको पुरातन सनातन विपश्यना विद्याको खोजी गरी त्यसको प्रयोगद्वारा पुनर्जन्म प्रदान गरिने समस्त कर्मसंस्कार र विकारलाई पूर्णतया निष्काशन गरी भवसंसरणबाट सर्वथा विमुक्त भए । मुक्त अवस्था प्राप्त गरी बुद्धले यो उल्लासपूर्ण घोषणा गरेकि - "अयं अन्तिमा जाति" यो मेरो अन्तिम जन्म हो, "नथि दानि पुनर्भवोति"

अब मेरो पुनर्जन्म हुँदैन भन्ने उल्लेख गरेको पाइन्छ ।

महाबोधि कार्यालय, सारनाथ (वाराणसी, उत्तर प्रदेश) मा १२-११-१९९९ का दिन जगत गुरु काँची कामकोटी पीठका श्रद्धेय शंकराचार्य श्री जयन्द्र सरस्वतीजी र विपश्यनाचार्य गुरुजी श्री सत्यनारायण गोयन्काजीको सौहार्दपूर्ण वार्तालापको संयुक्त विज्ञाप्ति प्रकाशित गर्न गइरहेको छ । दुबैजना यस कुरामा सहमत हुनुहुन्छ र चाहनु हुन्थ्योकि दुबै प्राचीन परम्परामा अत्यन्त स्नेहपूर्वक वातावरण स्थापित होओस् । यसलाई लिएर जुन छिमेकी देशहरूका वन्धुहरूमा कुनै कारण, कुनै प्रकारको वैमनष्टता पैदा भएको छ भने, त्यसको शीघ्रातिशीघ्र निराकरण होस् । यस सम्बन्धमा निम्न कुरामा पनि सहमति भए :-

कुनैपनि कारणबाट पूर्वकालमा पारस्परिक मतभेदलाई लिएर जति पनि साहित्य निर्माण भए, जसमा भगवान् बुद्धलाई विष्णुको अवतार बताइए र जे जति लेखिए, त्यो छिमेकी देशका बन्धुहरूलाई अप्रिय लाग्यो, यसलाई हामी बुझदैछौं । त्यसैले दुवै समुदायको पारस्परिक सम्बन्धलाई पुनः स्नेहपूर्वक राख्नको लागि हामी निर्णय गर्दछौं कि भूतकालमा जे भए, त्यसलाई बिसर्ग अब हामीले त्यस प्रकारका कुनै मान्यतालाई बढावा दिनु हुन् ।

दिवंगत प्रा. ई. सिद्धिबहादुर वज्राचार्यको सम्झनामा २०६९ असार २८ गतेका दिन यशोधरा महाविहार पाटनमा भएको श्रद्धाङ्गजली सभामा डा. नरेशमान वज्राचार्यले देशनाको सिलसिलामा निर्वाण प्राप्त भएपछि जन्म हुन्छ कि हुँदैन भनेर प्रश्न गर्नु भएकोमा हुँदैन भनेर यस लेखकले जवाफ दिएको हो । तर डाक्टर साहेवले मन्त्रको बलले जन्माउन सक्छ भनेर बोलेको सुनियो । बुद्धधर्म वैज्ञानिक दृष्टिकोणको धर्म हो भनेर मानिआएको छ । बुद्धले तन्त्रमन्त्रको देशना गर्नुभएको सुनिन्दैन । यथार्थ कुरो नबुझेपछि अर्थको अनर्थ हुन्छ । त्यसैले माथिको विषयलाई लिएर यथार्थ कुरो स्पष्ट पार्न २०६९ भाद्र ६ गतेको सन्ध्याटाइम्स पत्रिकाद्वारा डाक्टर नरेशमान वज्राचार्यलाई अनुरोध गरेकोमा अफसम्म जवाफ पाएको छैन । यस किसिमको भ्रामक कुरा तथा माथिको बौद्ध अवतार नृत्य जस्तो प्रदर्शनी नगरी बुद्धधर्मको यथार्थ मनसाय बोध गर्न सम्बन्धित महानुभावहरूलाई सविनय अनुरोध गर्दछु ।

२०६९ मंसिर ७ गते सन्ध्याटाइम्स पत्रिकामा प्रकाशित उपासक उदासको 'आफ्नो पनि भनाइ छ' भन्ने लेखमा "दुण्डबहादुर वज्राचार्यले नेपाल भाषामा रूपान्तर गरेर ६ खण्डमा लेखेको जातक अड्ककथा काव्य बौद्ध साहित्यप्रति कृतज्ञता प्रकट गर्दै केही कुरा अस्पष्ट तथा भ्रामक देखिएकोले त्यसको निवारणको निमित्त जिज्ञासा प्रकट गरिएको रहेछ । त्यो वाक्य हो आजभन्दा चार असंख्य तथा एक लाख कल्पअगाडि दिपंकर बुद्धको अगाडि गौतम बुद्ध हुनको लागि सुमेध ब्राह्मणले आफ्नो सम्पत्ति त्याग गरेर प्रार्थना गरेपछि वहाँको बोधिसत्त्व जीवन शुरू भयो । असंख्य भनेको कति ? एक कल्प भनेको कति वर्ष ? यतिका पहिलेको कुरा कसले कहिले कसलाई बतायो, अनि लिपिबद्ध गन्यो ? फेरी उपरोक्त ब्राह्मणले केवल प्रार्थना गर्न आफ्नो अकूट सम्पत्ति त्याग गर्नुपर्ने आवश्यकता किन पन्यो ? त्यस ब्राह्मणलाई गौतम बुद्धको दर्शन गर्ने आकांक्षा कसरी उत्पन्न भयो । त्यस मनोरथ पूर्ण भयो कि ? यसबाहेक प्रमाण नभएकोले पत्यार गर्न कठिन भएको के भने ब्राह्मण शास्त्रअनुसार ब्राह्मण वर्ग तथा धर्मको इतिहास ५ देखि ५० हजार वर्षभन्दा पुरानो गर्न सकेन । यहाँ त लाख मात्र होइन असंख्य वर्ष पहिलेको कुरो उल्लेख छ । वास्तविकता के हो भाषा अनुवादकले बुझाउन सक्नुहुन्छ कि" भनेर उल्लेख गरेको पाइन्छ । यसबारे अनुवादकले कुनै प्रतिकृया दिएको देखिन्दैन ।

जातक भनेको यथार्थ इतिहास होइन भन्ने कुरा बुझन सकिन्छ । हुन पनि माथि उल्लेखित वर्षअगाडि मानव भए पनि जङ्गलवासी नै होला भनेर कल्पना गर्न सकिन्छ । धन सम्पत्ति भएका सुमेध ब्राह्मण उल्लेख भएको समय त कल्पना नै गर्न नसक्ने असम्भव भनेर नभनी भएन । यस प्रकारको कुराबाट बुद्धधर्मका वैज्ञानिक दृष्टिकोणलाई आघात पर्न सक्छ । त्यसैले ग्रन्थकार, लेखक, अनुवादकले लेख्नु हुँदा असम्भव कुरालाई प्रश्य नदिई विवेक-बुद्धि प्रयोग गरेर मात्र लेख्न सविनय अनुरोध गर्दछु । साथै अनुवादक महानुभावलाई नचाहिँदो भ्रामक दुषित कामकुरो सुधार गर्न आवाज उठाउनु पर्छ भनेर अनुरोध गर्दा वहाँले भन्न असजिलो भनी जवाफ दिनुभएको पनि सुनिन्छ ।



व्यावहारिक जीवनमा शीलको महत्त्व

शिलु महर्जन, बौद्ध शान्ति विहार, बुलु

संसारमा जति पनि प्राणीहरूले जन्म लिन्छन्, जीवन निर्वाह गर्नको लागि ती प्राणीहरूले धेरै संघर्ष गरिरहेका हुन्छन् र ती प्राणीहरूले आफ्नो जीवनमा दुई कर्महरू गरिरहेका हुन्छन्। ती हुन्- (१) कुशल कर्म अर्थात् असल कर्म, (२) अकुशल कर्म अर्थात् खराब कर्म। भगवान् बुद्धले हाम्रो जीवनको बाबेमा यस्तो भन्नुभएको छ-
यादिसं वपते विजं, तादिसं हरते फलं ।

कल्याणकारी च कल्याणं, पापकारी च पापकं ॥

अर्थात्- हामीले जस्तो बिउ रोप्छौं, त्यस्तै फल पाउछौं। त्यस्तै कल्याणमार्गमा लाग्नेको कल्याण हुन्छ भने नराप्रोमार्गमा लाग्नेको नराप्रो नै हुन्छ। हामीले सुन्तलाको बिउ लगायौ भने हामीलाई सुन्तला नै प्राप्त हुन्छ, स्याउको बिउ रोप्यौ भने स्याउ नै प्राप्त हुन्छ। सुन्तलाको बिउ रोपेर स्याउ कहिन्दै पनि प्राप्त गर्न सकिन्न। त्यसरी नै अरुलाई दुःख दिएर, नराप्रो काम गरेर आफूले राम्रो फल पाउन सकिन्न। यो सांसारिक नियम एउटा सानो आँखाले नदेख्ने किराफट्यांगादेखि लिएर टूल्टूला जीवजनुहरू सबै प्राणीहरूलाई लागु हुन्छ।

मानिस पनि एक प्राणी हो। तर अरु प्राणीहरूको त्रुलनामा मानिसलाई सर्वश्रेष्ठ प्राणीको दर्जा दिइएको छ। भगवान् बुद्धले पनि मनुष्य जन्मलाई अरु जन्मभन्दा उत्कृष्ट स्थान दिनुभएको छ। किनभने मानिसमा सहि के हो गलत के हो भन्ने छुट्याई बुझनसक्ने क्षमता छ, अरु प्राणीसरह खाली आहार, बास, सन्तान उत्पादन तथा मैथुनमा मात्र सीमित नरही समाजको, धर्मको, अर्थको, आफ्नो जिम्मेवारीताको कुरामा पनि ध्यान दिने गर्दछन्। मानिसहरूमा अरु प्राणीहरूको त्रुलनामा अत्याधिक मात्रामा बुद्धिविवेक हुन्छ। आज हाम्रोसामू रहेको समाज, संस्कृति, रीतिरिवाज, आदि सबैको निर्माण कर्ता मानव नै हो। अहिले त यी कुराहरूबाट न मानिस नै अलगिन सक्छ। समाज मानिसहरूको एउटा अत्यावश्यक अंग भै भइसकेको छ। समाज विना मानिस अपूर्ण छ। जन्मदेखि लिएर मर्दासम्म पनि समाज चाहिन्छ। फेरी समाजमा त्यस्तो व्यक्ति सुख-शान्तपूर्वक रहन सक्छ जसको शील स्वभाव, बानी

व्यहोरा राम्रो हुन्छ। असल व्यवहार तथा शान्त स्वभावको मुख्य आधार नै शील हो।

भगवान् बुद्धले मानव चरित्र राम्रो बनाउनको लागि विभिन्न नीतिनियम बनाउनुभयो। जति पनि नीति नियमहरू छन् ती सबैलाई एउटै शब्दमा भन्नुपर्दा शील भनिन्छ। साधारण अर्थमा शीरर र वचन सुशिक्षित तथा अनुशासित हुनुलाई शील भनिन्छ। दशपारमिता ग्रन्थमा उल्लेख भएअनुसार सिस शब्दमा संकार ल भएर सिल हुनगएको हो। शील भनेको शीर जस्तै हो, जसरी हाम्रो शरीरमा टाउको भएन भने कुनै अस्तित्व रहन्न त्यसरी नै हाम्रो जीवनमा शीलको पालना भएन भने उसको चरित्रको कुनै अस्तित्व रहन्न। कुनै कुनै ठाउँमा यी नियमले हाम्रो जीवनमा शान्त-शीतल पार्ने गर्दछ। त्यहि शीतल शब्दमा 'त' लोप भएर शील शब्द भएको भनिएको छ। जस्तो प्रकारले यो शब्द निर्माण भएता पनि यसको मतलब सदाचार हो, जसले हाम्रो शरीर र वचनलाई संयमता ल्याउँछ।

साधारणतया शील भन्ने वित्तिकै हामी खालि पञ्चशील भन्ने विचार गर्छौं। तर, शील धेरै प्रकारका छन्, गृहस्थहरूले पालना गर्नुपर्ने पञ्चशील तथा अष्टशील, अनागारिका तथा सामणेरहरूले पालना गर्नुपर्ने दशशील, भिक्षुहरूले पालना गर्नुपर्ने २२७ वटा शीलहरू मात्र नभई, हाम्रो जीवनमा पालना गर्नुपर्ने चारित्र शील तथा छोड्नु पर्ने चारित्र शील भनेर दुई प्रकारका छन्। आफ्नो हितको लागि पालना गर्ने आत्माधिपत्यशील, लोक निन्दाबाट बच्न तथा लोकबाट प्रशंशित हुन लोकाधिपत्य र शासन चिरस्थायी राख्न पालना गर्ने धर्माधिपत्यशील भनेर तीन थरीका पनि छन्। यसरी विभिन्न प्रकारका शीलहरू भएता पनि सबैको उद्देश्य भने एउटै हुन्छ, त्यो हो मानव जीवनमा सद्व्यवहार स्थापना गर्नु।

महत्त्व

व्यवहार राम्रो बनाउने उद्देश्य बोकेको शीलले हाम्रो व्यावहारिक जीवनमा विशेष भूमिका निर्वाह गर्दछ। शील भनेको असल जीवनको आधार वा जग हो। जसरी घर बलियो हुनलाई जग बलियो हुन आवश्यक हुन्छ, त्यसरी नै

असल व्यावहारिक जीवन बनाउन शील को आवश्यक हुन्छ । जसरी घर जगमा अडिरहेको हुन्छ, त्यसरी नै असल व्यावहारिक जीवन शीलमा अडिरहेको हुन्छ । शीलवान् व्यक्तिलाई परिवार, आफन्त, छरछिमेक, समाज आदि सबैले मन पराउँचन् ।

समाजमा बस्दा हाम्रो चरित्रलाई बानी व्यहोरालाई राम्ररी ख्याल गर्नु पर्दछ किनभने हामीले अरुलाई जस्तो व्यवहार गर्छौं, त्यस्तै व्यवहार हामीलाई पनि उनीहरूले गर्ने गर्छ । जसरी हामीलाई कसैले हत्याहिसा गर्न आएको, हाम्रो सामान चोर्न आएको, चुगलि गरेको, कडावचन बोलेको आदि प्रकारले दुःखकष्ट मन पर्देन त्यसरी नै हामीले पनि त्यस्तै व्यवहार अरुलाई ग-यौं भने अरुले हामीलाई मन पराउँदैन भन्ने कुरा राम्ररी ख्याल गर्नु पर्दछ । यदि त्यस्तो होइन, जे सुकै होस् आफू आफ्नो स्वार्थको लागि आफूले चाहेको नराम्रो व्यवहार जे पनि गरेर हिङ्यो भने त्यो व्यक्ति समाजको कलंकको रूपमा चिनिन पुगिन्छ, जो व्यक्ति समाजको कलंक हुन्छ, उसलाई आपत पर्दा कसैले पनि सहयोग गर्देन र ऊ सुखपूर्वक बस्न पाउँदैन । यदि हामी सुखी हुन चाहन्छौं भने हामीले आफ्नो व्यावहारिक जीवनलाई सुधार्न तथा असल बनाउने गर्नु पर्दछ । अंग्रेजीमा एउटा कथन पनि छ-

when wealth is gone, nothing is gone
when health is gone, something is gone
when character is gone, everything is gone

त्यसैले हाम्रो जीवनमा सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण कुरा नै आफ्नो असल चरित्र हो । त्यो असल चरित्र बनाउन हामीमा विभिन्न नीतिनियम पालना गर्नमा जोड दिनुपर्ने हुन्छ ।

कतै ग्रन्थमा यो पनि उल्लेखित छ कि 'भोति मणिहरुद्वारा सजाइको राजा त्याति शोभायमान हुन्न, जस्ति शीलपालन गर्ने व्यक्ति शोभायमान हुन्छ ।' यो कथनलाई पनि हामीले अनुभव गर्न सक्छौं, पहिले पनि धेरै राजनीतिक दलहरूले आफ्नो काम कर्तव्य र असल व्यवहार जनताहरूलाई दिन नसकेको कारणले जनताहरूको पनि अप्रिय भई सत्ता समेत पनि छोड्नुपरेको तथा जनताहरूसामू अशोभायमान् हुनु परेको थियो । यदि गरेको भए पक्कै पनि जनताको माझमा शोभायमान् भएर रहन्थ्यो । तर त्यो परिस्थिति अहिले रहेन । त्यस्तै गरी अहिले शासन गरिरहेका नेताहरूले पनि शीलपालन नगरी आफ्नो कर्तव्य अवबोध नगरेको खण्डमा सबैले निन्दा गर्छ र त्यो शासन पनि लामो समयसम्म टिक्न सक्दैन । जसले शीललाई आधार बनाएर आफ्नो कर्तव्य अवबोध गर्छ उनै सबैको प्यारो र सबैबाट प्रसंशित हुन्छ, उसको गुण, इमान्दारीतारूपी शोभा चारैतिर फैलिन्छ ।

शीलले सम्पन्न व्यक्तिले जाँडरकसी आदि मादक पदार्थ केहि पनि प्रयोग नगर्ने हुँदा बेहोशी हुँदैन । होश तथा सतर्क अवस्थामा आफूले परिश्रम गरी कमाएको धन नोकसान हुन्न । आज हामीले समाजमा प्रत्यक्ष देखिराखेका छौं, कि मानिसहरू जाँड, रक्सी, जुवा, क्यासिनो, Drugs, मादकपदार्थले गर्दा धेरै धनखर्च गरिरहेका हुन्छन् । ठूल्ठूला धनीहरू पनि गरिबको खाल्डोका खसिरहेका छन् । त्यस्तो सेवन गर्ने मानिसको कारण समाजमा, परिवारमा भैझगडा पनि हुन्छ र अशान्ति मचिन्छ । त्यस्तो मानिसलाई समाजमा कसैले मन पराउँदैनन्, विश्वास पनि गर्देनन्, आपतविपतमा सहर्ष सहयोग पनि गर्देनन् । व्यवहार राम्रो भए पो सबैले मन पराउने, विश्वासको पात्र बन्ने, सहयोग पाउने हुन्छ त । त्यति मात्र कहाँ हो र, जाँडरकसी आदिको प्रयोग नहुने भएकोले विभिन्न शारिरीक तथा मानसिक रोगहरूबाट पनि बच्ने हुन्छ । काममिथ्याचार आदि नहुने भएकोले H.I.V., Aids जस्ता खतरनाक रोगबाट पनि बच्न सकिन्छ ।

शीलपालना गर्ने व्यक्ति जुन सभामा गएता पनि निर्भिक निःसंकोच रूपले जानसक्ने हुन्छ । आफूबाट अरुलाई दुःखकष्ट भएको छैन भन्ने मनमा भए पछि निर्भिक रूपले कुनै पनि सभामा जानसक्ने हुन्छ । सभामा पनि आफूलाई विश्वास गर्ने, मानसम्मान गर्ने आदि भइरहेको हुन्छ ।

कोहि कोहि भन्ने गर्दछन् कि व्यापारीहरूले भुठो कुरा गरेन वा ठगेन भने उसको व्यापार फस्ताउँदैन । यस्तो विचार गर्न अगाडि एकचोटि हामीले यो कुरा थाहा हुनुपर्छ कि यदि ग्राहकहरूले आफूलाई ठगेको कुरा थाहा भयो भने त्यो ग्राहक फेरी त्यो व्यापारी कहाँ आउला त । त्यो ग्राहक आउने त कुरै छोडौं अरुलाई पनि नआउन प्रेरणा दिन थाल्छ । अनि कहाँबाट व्यापार फस्ताउला र ? भगवान् बुद्धले व्यापारीहरूलाई पनि सरकारले एउटा सामान बाट कति आम्दानी लिएर इमान्दारीताका साथ व्यापार गर्नुपर्छ भन्नुभएको छ । यस्तो गरेको खण्डमा ग्राहकहरूमा विश्वास बढ्छ । त्यस्तै गरी ग्राहकहरूलाई प्रियवचन प्रयोग गर्ने, मितव्यी हुने, ग्राहकहरूको सम्मान गर्ने आदि गर्नु पनि पर्दछ । यी सबै शीलअन्तरगत नै पर्दछ । यसरी व्यापार गर्दा व्यापार अवश्य पनि फस्ताउँछ । यहि कुरा अफिसमा काम गर्ने, घरमै काम गर्ने, जागिर गर्ने, कृषि गर्ने आदि सबैमा लागू हुन्छ ।

शील अर्थात् सदाचार व्यावहारिक जीवनमा अत्यावश्यक भएको हुँदा शील हामी सबैले पालना गर्नु पर्दछ ।

હામીલે શીલકો સહિ અર્થ ર વિષેશતાલાઈ બુફેર યસકો પાલના ગર્ન સક્યાં ભને હામ્રો જીવન સાર્થક તથા સફળ હુંછ । આજ હામ્રો દેશમા શીલકો જ્ઞાન તથા પાલના રામ્રો હુનનસકેકો કારણલે ગર્દા નૈ ઠાઉંઠાઉંમા ભૈખગડા, અશાન્તિ, હિસા આદિ ભિન્નરહેકો છ, શીલકૈ અમાવલે સરકાર બારબાર પરિવર્તન ભિન્નરહેતા પની જનતાલે સુખ પાઉન સકિરહેકો છેન, યદિ નેતાહરૂમા શીલકો જ્ઞાન ર પાલના ભએકો ભએ આજ નેપાલમા ગણતન્ત્ર, રાજતન્ત્ર, લોકતન્ત્ર આદિ જે ભએતા પની ધેરે વિકસિત

ભઇસકને થિયો હોલા ।

અન્તમા મ યાહિ ભન્ન ચાહન્છુ કિ વ્યાવહારિક જીવનકો તથા અસલ જીવનકો આધાર નૈ શીલ હો ર યો સબૈકો લાગિ આવશ્યક છ । ભનિંછ, શુરૂવાત આફૈબાટ હુનુપર્છ, ત્યસપછે વિસ્તારે પરિવાર, સમાજ, ટોલ, નગર, દેશ ગર્દે વિશ્વમે શાન્તિ છાઉન સકને હુંછ । યસ્તો દિન ચાંડે આવોસ ભન્ને આશા હામી સબૈકો રહેકો છ ।

ભવતુ સબ્બ મંગલં !

ખોજ, આફનૈ મનમા ખોજ

- ગણેશ માલી

શાન્તિપૂર્વક ખ્યાલ ઠઢ્યા ગરી
બસિરેહકા કુકુરહરૂકો માફ,
ફ્યાંકિન્છ જબ એક ટુક્રા હણ્ણી,
કિન બાઇછન્ ઘોરાઘોર ગરી,
કહ્યાંબાટ કસરી ઉઠદછ રીસ ?
આફનૈ મનમિત્ર છ ઉત્તર સબકો,
ખોજ, આફનૈ મનમા ખોજ ! (૧)

બચ્ચાહરૂ મિલિજુલી ગરી હાઁસી
ખેલિરહેછન્ એક પુતલી રામ્રી,
કેહી બેરમા ઎જટા બચ્ચા
ભાગન ખોજ્દછ પુતલી ચ્યાપી
લખેટ્છ અર્કોલે થાલછન્ બાઇન
બોલછન્ અપશબ્દ, ગર્છન્ કુટાકુટ !
કહ્યાંબાટ કસરી લોમિન્છ મન,
કહ્યાંબાટ ઉઠદછ રીસ ર રાગ,
ખોજ, આફનૈ મનમા ખોજ ! (૨)

શાન્તિ ર સુખ ચાહેંદા ચાહેંદૈ,
મન નલાગી નલાગી પનિ,
કિન બનિરહેછ યો દુનિયામા પાગલ?
કિન બલિરહેછ દુઃખકો આગો?
પાપાચારમા ડુબી ડુબી કન,
હત્યાહિસા દુરાચાર ગર્દે,
ફસિરહેછન્ કિન અન્ધોસરી ?
આફનૈ મનમિત્ર છ ઉત્તર યસકો
ખોજ, આફનૈ મનમા ખોજ ! (૩)

બલિયો કુકુરલે ટિપી હાડ
થાલ્છ ખાન કિન આફુ માત્ર,
તરસ્સી ભગાઈ અરૂ સબલાઈ
દેખાઉંદે ડિચ્ચ ભયાવહ દાંત?
ધૂર્ત સ્વાર્થી અભિમાની દબુ
હુન્છન્ કિન આકાશ યહાઁ
કિન મુખમા લાગી ઘોચો
લાટા સીધા લાગછન્ પાખા?
ખોજ, આફનૈ મનમા ખાજે ! (૪)



એઉટા જાબો દલિનકો લાગિ,
ભાઈ ભાઈ કિન ફોર્છન્ ટાઉકો?
મરૂભૂમિ સરહ પારી ધરતી
કિન ચુસ્છન્ હાઁસ્ટે ટાઠોબાઠો?
યુવાહરૂ કિન વિદેશી રહેછન્
આફનો પ્યારો આંગન છોડી
વિદેશી સેઠકો ધન્યી ખાન?
ખોજ, આફનૈ મનમા ખોજ ! (૫)

આફનો મનકો ગહિરાઝમા હેર
બલ્છ ત્યહાઁ કિન આગો નિશાદિન
રાગ, દ્વેષ ર મોહકો આગો
કામ, ક્રોધ ર લોમકો આગો,
દર્શ હર્ષ અભિમાનકો આગો
પશ્ચાત્તાપ ર ઈષ્યાકો આગો?
નિસ્ને હો યો આગો કસરી,
સોધ, આફનૈ મનલાઈ સોધ ! (૬)



बुद्धको जन्मस्थलबाटे संसारभरि प्रचार-प्रसार आवश्यक

मेहराज शर्मा, पाल्पा, देउराली ।

हामी जापान भ्रमण गर्ने क्रममा जापानका पाठ्यपुस्तकहरूमा भगवान् बुद्ध भारतमा जन्मेको भनेर लेखिएको र यहाँका टुरिष्ट गाइडहरूले पनि बुद्ध मन्दिर देखाउँदा भगवान् बुद्ध भारतमा जन्मेको भनेर बताउँदा रहेछन् । यो कुरा थाहा पाएपछि मनमा ज्यादै दुःख लाग्यो । अबका कार्यक्रमहरूमा यो कुराको विरोध गर्दै बुद्ध नेपालमा जन्मेका हुन् भन्ने कुरा राखेर मैले एउटा नेपालीको कर्तव्य पालना गर्नुपर्छ भन्ने सोचे । हाम्रो साँफको कार्यक्रम “आशा लागेको छ” भन्ने संस्थामा छ ।

हामी दिउँसोको समय टोकियोको नेशनल स्यूजियम हेर्न व्यस्त भयौँ । ठिक ५ बजे “आशा लागेको छ” भन्ने संस्थाले कार्यक्रम गर्न स्थल टोकियोको सिविको सेन्टरमा पुग्याँ । सभा हलमा टोकियो विश्वविद्यालयका डीन सियोमी तोसियुकी, प्राध्यापक, डाक्टर, इन्जिनियर, भद्रमलादमीको उपस्थिति थियो । संस्थाको तर्फबाट अध्यक्ष इन्नोउएबाट हामीलाई स्वागत गरियो । स्वागतको क्रममा ओकेबाजेसँग मिलेर पाल्पामा आधारभूत मावि रामपुरमा २ कोठे भवन ६० हजारभन्दा बढीको भोला अक्षयकोष स्थापना गरेको, इन्दिरा भृत्राइलाई आफूहरूको सहयोगले डिग्री पढाएको र ओकेबाजेले हामीले गरेको सहयोगको राम्रोसँग सदुपयोग गरेकोमा हामी धेरै खुशी छौं भन्नुभयो । स्वागतपछि यो लेखकले ओकेबाजेले पाल्पामा कसरी काम गर्नुहुन्छ, ओकेबाजेको दिनचर्या कस्तो गरी बितेको छ भन्ने बारे बताउन अनुरोध भयो । बताउने क्रममा मैले भने- “ओकेबाजेले २० वर्षमा गरेका कामको लेखाजोखा

“बुद्ध त्यस ऐतिहासिक कालखण्डको भारतमा जन्मेका भए पनि अहिलेको राजनैतिक भूगोलअनुसार बुद्ध जन्मेको ठाउँ संसारको उच्च शिखर सगरमाथा (एभरेष्ट) लाई आफ्नो मुकुटको रूपमा राखेको स्वतन्त्र सार्वभौम मुलुक नेपालमा पर्दछ ।”

गर्न गाहो छ किन कि उहाँ आफ्ना कामहरू सार्वजनिक गरेर ख्याति कमाउन खोज्ने मानिस होइन । उहाँ त कर्म गर्दै जाउँ फल र नामको आश नगर भन्ने खालको मान्छे हुनुहुन्छ । उहाँसँग गरेका कामको विवरण मागे पनि पाइँदैन । हामीले हाम्रा ओकेबाजे भन्ने पुस्तक प्रकाशन गर्दा पनि कामको सबै तथाङ्ग जुटाउन खोजेको हो । सकिएन । त्यसपछि हालसम्म त उहाँले धेरै काम गरिसक्नुभयो । उहाँले गरीबी निवारण, शिक्षा, चेतना अभिवृद्धि, संस्थागत विकास, सामाजिक सुरक्षाजस्ता क्षेत्रमा दाताहरू खोजेर अहिलेसम्म पाल्पामा करेडौंको लगानी ल्याएर पूर्वी पाल्पाको त ठूलो उद्घार नै गर्नुभएको छ भन्ने कुरा बताउँदै जापानको विद्यालयहरूको पाठ्यक्रममा बुद्ध भारतमा जन्मेका हुन् र बुद्धधर्मको उद्गमस्थल भारत हो भनेर लेखिएको थाहा पाउँदा जापान जस्तो बौद्धिक समाज भएको राष्ट्रमा बुद्ध भारतमा जन्मेको भन्ने गलत कुरा लेखिनु दुःखद् कुरा हो । बुद्ध नेपालमा जन्मेका हुन् । बुद्धको जन्मस्थल नेपालको लुम्बिनी भन्ने स्थानमा भएको हो । त्यसैले म टोकियो विश्वविद्यालयका डिन सोयोमी तोसियुकीमार्फत्





आध्यात्मिक तुतां

॥ प्रेमलता तुलाधर, इटुम्बहा

तुतां धायेसात कि हे भलसा, आधार खः । जं स्याम्हेसित, तुति बमलाम्हेसित आपालं ग्वाहाली जू । थः सन्तान नं मां-बौया बुढाबुढी जुइबलय्या तुतां खः ।

भौतिक तत्त्वयागु वस्तु सिं वा न वा स्टीलं तुतां दयेकी, व भौतिकवस्तु नं हे भलसा ब्यू धाःसा, आध्यात्मिक तुतां नं गुलि भलसा ब्यू धैगुला शब्दं ब्याख्या याये अःपु मजू ।

अयसां नं जिं थःत बौद्ध परियति शिक्षा अध्ययन यानाः आध्यात्मिक तुतांया रूपय् भलसा लुइकागु खँ छकुचा न्व्यब्याच्वना ।

जितः जीवनय् “धम्मपद”या गाथां नुगः धाः वा मानसिक पीडा जुइबलय् मलम वासः नं ज्या याइथे याई ।

सुनानं लाक्व-पाक्व धाल वा मखुगु दोष बिल धायेवं जितः थव गाथा लुमना वई “दुरु न्व्याय् साथं फातापुली मखु, अथे हे पाप यायेसाथं लाईमखु” सुनां धाल उयात हे विपाक लाई धकाः मन शान्त जुयावनी ।

गबले मनूत थःगु जीवननाप असन्तुष्ट जुयाः हाला च्वनीबलय् “न्व्य मवःम्हेसित चा ताहाकः जुई, धर्म म्हमस्यूम्हेसित जीवन ताहाकः ताई” धकाः थव गाथा लुमनी ।

सारिपुत्र महास्थविरया जीवनी अध्ययन याना च्वनाबलय् जितः तं धैगु हे मवः । “वस्पोल अरहन्त थे जाःम्ह सितला अजा-अजागु मार वः, दुःख बीपि वः, अपशब्द ल्हाः वइपि दु धाःसा, वस्पोलया हक्य् ला जि छम्ह तुच्छम्ह प्रणी जक खः । जितः दुःख बीपि, अपशब्द ल्हाइपि ला द हे दई । थव ला असाधारण खः हे मखुनि । जि छाय् तैं चायगु !” धका मती तया ।

“गथे नं पिहांवःगु खतं न नयात तु नई, अथे हे तं नं न्हापालाक्क थःत नि नई, थःत नि नाश याई ।” धैगु धम्मपद गाथा स्मरण जुई ।

दशपारमिता अध्ययनय् जिं “सत्यपारमिता व वीर्यपारमिता” यात वरण याना । जिं असत्य नवाये मखु । निराश जुयाः छु याये-छु याये जुइबलय् वीर्यपारमिताया बाखं लुमंकेगु याना । अले धैर्य यायेगु कुतः याना ।

मैत्री सूत्रय्-“सुयागु उपरय् भीसं मभिंगु जुइमा धकाः मती तयेमज्यू, मेपिंत-करपिन्त छल-कपट, अवहेलना याये मज्यू” धकाः अर्ति बियातःगु दु । अनंलि मिलिन्द-प्रश्न सफूतिं जि, जिगु धैगु अहंकार मदयेका बिल । जिं ‘जि’ धैम्ह हे क्यने मफु धाःसा, छुकियात ‘जि’ ‘जिगु’ धायेगु? मिलिन्द प्रश्न-उत्तर सफू साप हे घत् लगये जू ।

बुद्धं कडा वचन ल्हाये यः, अप्रिय शब्द ल्हाये यः, अले माया मयाः, निर्दयी धकाः नं धाल ।

बुद्धं देवदत्त थुजाम्ह धकाः स्यूसां छाय् प्रवजित यानाबिज्याना धाःगु प्रश्नय् भन्ते नागसेनं वासःयागु उपमा वियाबिज्याना थुइका बिज्यात ।

अनंलि मिलिन्द-प्रश्नया सफूतिइ हे “सूर्य, चन्द्र, तारा आदियागु गुण, अथे हे खिचा, भौ, धुँ, द्वहँ आदि यक्को यक्कोसियागु गुण नमूना काये बहःगु दु” धकाः क्यनातःगु दु ।

“बौद्ध परियति शिक्षा” अपार गुण दुगु शिक्षा खः । जिं परियति अध्ययन यानाः धन्य जुया धकाः तायेका । थव शिक्षा हे सार जूगु तायेकाच्वना ।

थव हे जिगु आध्यात्मिक तुतां जुल ।



सुखा संघर्स सामग्री

कृ हेररत्न शार्या, युवक बौद्ध मण्डल

धात्थे धर्म ला मनूतयत निर्वाण-मार्ग ध्वाथुइका बीगु खः धाइ । मेमेगु लौकिक उपकार, सेवा धर्मया नामय् याइगु न्हापांग ज्या खः । करुणा, क्षमा, शील नियम मदुम्ह, मच्चनिम्ह गथे धर्म याइ? लौकिक व्यवहारय् धर्म धका: धयाच्चंगु मचायकं मनूतयसं धर्म म्हसीकि मखु । उकिं धार्मिक मनुखं वा संस्थां पित्याम्हेसित नसा, प्यायचाम्हेसित लः, त्वगियात वासः नांगापिन्त लँ, बास मदुपिन्त बल्या बीफत धाःसा व खँ न्यनी । मनूत न्वायेत मा:गु दतकि तिनि वं मेगु विचाः याइ । छकलं निर्वाणया लँ, सुगतिया लँ क्यंसां व लयताइ मखु । तुरन्त फल दइगु वं म्हयाच्चंगु आधारभूत ज्ञलं बीफत कि वं ध्यान तइ । संसारे दुषि, सुखीपि स्वया मदुपि दुःखिपि हे आपाः दइ धका: बुद्धं नं धयाविज्यागु दु । आपाः हे चीमिपि ज्ञां मदयाच्चनी । ज्या मखनाच्चनी । ज्या मसया च्चनी धाःसां वं धर्मय् ई बिये फैमखु, वं दान बिई फैमखु नि । गुबले वइत वर्तमान जीवन सुथां लाकेगु खँ शिक्षा बीफत धाःसा वं याना स्वया फाइदा जुल कि वं स्वतः हे आकृष्ट जुइ । अलेजक परमार्थ ज्ञान, कर्मया नियमय् विश्वास याकेफइ । धार्मिक मनू वा संस्थात करुणावान, सहयाये फुपि व शील-नियमय् च्चनाः थः नं कतः नं भिकाः भिनावःगु क्यने फतकि नं धर्मय् वया पत्याः दयावइ । गथे ज्यापु तयस्सं छुं पुसा पिइत चा नाइसे च्चकेत बुँ पालाः चूं चूं यानाः लः बिया बन्दोबस्त याइ । अथे हे धर्मय् नं लौकिक व्यवहारकथं शिक्षा, स्वास्थ्य, सल्लाह, तालिम, त्यासा, अधिकार कानून, रोजगार आदि बिइगु योजना त दयेका वंसा आपालं चीमिपि नं थ्व धर्म धात्थे कल्याणकारक खः धैगु थुइका काइ ।

संसारय् श्रमण गृहत्यागीपि स्वया गृहस्थपि हे आपाः दयाच्चनी । इपि छेया जंजाल मचाखाचा, मिसापि पाखे तापायेत थाकुयाच्चनी । बनेज्या व्यवसायलय् तक्यनाच्चनी । उकिं गृहस्थ तयेत छे च्चना नं धर्म-व्यवहार याये फइगु, मार्गफल लाभ मार्गफल लाभ यायेफइगु खँ वातावरण दयेकेत धर्माधिकारी गुरुपि, धर्मया संस्थान न्ह्यचिला: क्यने फयेकेत धर्मया चतुपरिषद्पिनि दथुइ मेल जुइमाल । उपासक उपासिकापिन्सं त्यागिपि भिक्षु-अनागारिकापिन्त चतुप्रत्यय् पुरे याना बिइसा भिक्षु-अनागारिकापिन्सं नं लौकिक जीवन नापं

लोकोत्तर जीवन भिकेगु उपाय कनास्यना बिइमाः । इमि छेय् मचा, मिसापिन्त नं धर्मशिक्षा बिया वर्तमान जीवनय् ल्वापुख्यापु मदयक स्वावलम्बी जुया न्वाये फयेकेगु सल्लाह बिया धार्मिक वातावरण हयेफत धाःसा नेपा: बुद्ध-जन्मभूमी च्चंपि पूर्व मेचीनिसे पश्चिम महाकाली व दक्षिण तराईनिसे उत्तर हिमाल क्वयच्चंगु बस्तीतकया मनुतयत बुद्धशिक्षा न्यंके फयेक ज्या यायेफइ । थुकी श्रद्धेय भन्ते-गुरुमापि आजीवन बुद्धधर्मय् समर्पण याना बिज्याःपिनिगु नेतृत्व दयेमाःगु आवश्यकता खंकाच्चना । थी थी जनजातिया समुदाययापि नाप स्वापू बल्लाकेत चतुपरिषद्या छगू बल्लागु संस्था नीस्वनेमाःगु आवश्यकता जुइधुंकल । गुकिं धर्मया समाज बल्लाना समाजय् न्यनाच्चंगु अकुशल, उछूंखल, हत्याहिसा, अपहरण म्हो जुया: समाजय् सुखशान्तिया वातावरण दयेकेत तीबः जूवनी ।

अनिच्चावत संखारा

विश्व विपश्यनाचार्य गुरु कल्याणमित्र
सत्यनारायण गोयन्कालाई सुगतिसहित

निर्वाण प्राप्त होस्



बिश्व मोटर ट्रेडर्स

ख-२, ४०८, पुतलिसडक, काठमाडौं, नेपाल ।
फोन नं.: ०१-२२९२२३०, ९७२९४०२९०५ / ३२०५४४

E-mail: vmtautoparts@wlink.com.np

टोयोटा, मित्सुबिसि, निशान, इसुजु, सुजुकि इत्यादि
गाडिका पार्ट्सहरूको लागि सम्पर्क गर्नुहोस् ।



The Curse for Buddhism

☞ Prof. Suwarna Sakya, Ombahal, Ktm.

Buddha is great noble man. He is not god. The teaching of Buddha is not only for any race, tribe, group or community but it is for the whole mankind. Those who accept the teachings of Buddha and follow it are called Buddhist. Therefore, to become Buddhist is not assets of any tribe or group. There is a trend of calling Buddhist to those who pray and worship standing before the idol of Buddha in Nepal. This is only a racial trend. Those who follow the teaching of Buddha, such people anybody will be Buddhist. Those who pre-occupies Buddha's teaching and neglect it, fulfill self-will by behaving arbitrarily, such persons remain as non Buddhist in reality though they are called traditional Buddhist of orthodox type. It is not easy to become Buddhist. One doesn't become real Buddhist only by wearing the robe and worshipping. The principle basis of being Buddhist is the following of Buddha's teaching and using it in practice.

If anyone considers himself orthodox or conventional Buddhist tribe, such children, youth, elder anybody should be obeying the teaching of Buddha. It is not seen these days that those who claim themselves Buddhist do not use to send their children in place of gaining Buddhist knowledge. In other side, the regular and systematic place or school where proper Buddhist knowledge is given also can not be found.

Nowadays, the books on Buddhism are more useful and fruitful than the school to gain knowledge of Buddha's teaching. Though there is school, the teacher himself might not be fully competent of Buddhism and practical there. The impartial and basic things are subsistence in book. The teaching of Buddhism is not for becoming specialist by widening the knowledge and let oneself call specialist but it is for being fixed by following

The Buddhist teachings need to be taken level-wise. The bigger philosophical and descriptive scripture or books are of higher level whereas smaller books of Vinaya (Precepts) teaching which are easy to read and understand for leaving a comfortable life are enough for initiation.

the things that one knows in practice. In Buddhist teaching, the title and certificate remains secondary so that character and behavior remain primary.

The Buddhist teachings need to be taken level-wise. The bigger philosophical and descriptive scripture or books are of higher level whereas smaller books of Vinaya (Precepts) teaching which are easy to read and understand for leaving a comfortable life are enough for initiation. The characteristic of Buddhist teaching will remain if anyone can present example of I followed instead of saying I know, I understood the teaching, otherwise that known things will look like ornament only. If anyone works opposite to Buddhist teaching after learning and knowing it, this sort of matter will become ironical in Buddhist society. Also, any organizations do not become Buddhist association only by adding the word of Buddha and Buddhist. That organization can only become Buddhist organization which makes people follow the Buddhist teaching. The involvement of persons who are unable to follow even a bit according to the knowledge of Buddha's teaching in Buddhist organization will be moreover a curse for Buddhism.



Education Initiatives in Theravada Buddhism in Nepal

કેશબ માન શક્યા

Background

The southern plains of present day Nepal were the territories of Shakya, Koliya, Vajji and Videha (see map), where Buddhism had spread naturally in the early lifetime of the Shakya Muni Buddha. Lumbini, the birth place of Shakya Muni Buddha lies within the territory of present day Nepal. The archeological remains of Kapilavastu and Devadaha are still intact within the border of Nepal. Ramagrama, the only *stupa* with the relics of Buddha untouched by Emperor Ashoka is existent still in its original form. It is difficult to estimate from what century Buddhism disappeared in these territories. During Huen Sang's visit to Lumbini in the fifth century he saw both Theravada and Mahayana monks in and around Kapilavastu, Lumbini and Ramagrama.



Kathmandu valley (Nepal) is another important geographical location in the Himalayan Mountains where Buddhism reached during the life time of Shakya Muni Buddha. Many Shakyas and Koliyas fled to Kathmandu valley to save their lives from the massacre by king Vidudabha of Kosala. The Ashokan mission lead by Majjhima Thera accompanied by princess Charumati came to Nepal around 250 BCE and raised several *stupas* in the Kathmandu valley. Ashokan mission is purely of Theravada school. Huen Sang, in his travelogue

reported existence of 2000 monks belonging to Theravada and Mahayana in the valley. The existence of Theravada is seen by the proof of documents, the oldest written manuscript found in Nepal, the few leaves of *Vinaya* written in eighth century in *Pali* language. Theravada form of Buddhism disappeared in 1382 CE when the king Jayasthit Malla introduced castes after the Hindu *varna* system. All the monks were forced to marry and take an economic profession. Most of the monks took the caste name of Shakya as most of them belonged to the Shakyas and Koliyas who fled from Kapilavastu and Devadaha during the life time of Shakya Muni Buddha. They innovated a new form of Vajrayana Buddhism run by household tantric monks and preserved the monasteries till today.

Only in 1920's CE we see the sudden re-emergence of Theravada activities in Kathmandu valley as a result of coming in contact with the Sri Lankan Buddhist activist Anagarika Dharmapala in Calcutta in India. Since then till present the Theravada followers have been active in the mode of a movement. The first Nepalese Theravada monk was ordained in 1928 CE by a Burmese monk U Chandamani residing in Kushinagara in India. Ven Pragyananda, one of the pioneer monks appeared in the streets of Kathmandu in 1930 CE in an alms begging. Since then for two decades the monks and nuns had to suffer imprisonment and exile by the Government due to intolerance towards Theravada. In 1951 CE Nepal Bhikkhu Mahasangha was formed and there were 25 monks and novices and 30 nuns/Anagarikas. The data in 2007 CE counted 350 monks and novices and 152 nuns. Most of the monks are trained outside Nepal. The data collected in 2007 CE recorded 194 monks and novices and 29 nuns studying in Sri Lanka, Thailand and Myanmar. Starting with Anandakuti Vihar, the first Theravada monastery in Nepal built in 1947 by Ven Dhammadolok, the number of Theravada *Viharas* and centers reached to 96 by 2007. There are no data on population of the lay Buddhists of Theravada following. I would estimate up to 1 million out of 2.5 millions of Nepalese Buddhist population shown in 2001 CE census as followers of Theravada Buddhism at various intensity of

engagement.

Buddha Pariyatti Shikshya, the formal instruction in Theravada Buddhism was established in 1964 through Saturday classes in the *Viharas* by monks and nuns. Lay Buddhist activists have been conducting introductory awareness camps to teach Theravada Buddhism to the indigenous communities who embraced Buddhism in last two decades. Prior to these initiatives only ways to learn Theravada Buddhism were the occasional *Dhamma Talks* by monks and nuns in the *Viharas* and reading books in local languages written and distributed by the monks, nuns and lay Buddhist intellectuals to the lay devotees who attend the ceremonies in the *Viharas*.

Department of Buddhist Studies of Tribhuvan University has been offering classes on Theravada Buddhism for more than a decade. Lumbini Buddhist University has started Bachelor and Master Degree courses in Theravada Buddhism. Although, Theravada Buddhists have come a long way to arrive to the present stage of achievement, there are more challenges to realize this opportunity. Theravada in Nepal is about to reach to the take off stage to get to the sustainable endowments. This paper will explore the present status of all these initiatives and will elaborate on opportunities and challenges for the future development.

Conventional style of preaching

Most of the Theravada *Viharas* are like small centers (with few sleeping rooms, a prayer hall and a gathering compound), where one senior and few junior monks reside and serve the ritualistic needs of the neighboring lay followers. Junior monks have to study on their own under not so systematic guidance of the senior monks. Most of the junior monks go to Sri Lanka, Thailand and Myanmar for higher study of Buddhism. That way the stay of junior monks in the *Viharas* under the loose guidance of the senior monks is very often like the preparatory coaching for going abroad. Opportunity to go to Sri Lanka, Thailand and Myanmar to learn Buddhism is a strong motivation behind recruitment of junior monks from remote and rural areas belonging to not so advanced ethnic communities.

Pindapat (alms begging) is not popular in Nepal. The lay householders either come to the *Vihara* to offer food to the monks or they invite the monks to their house to feed *Bhojana* (lunch) on a special occasion or Memorial Day of some deceased members of the family. Generally monks chant *paritta suttas* and do a short preaching to the family members before or after eating lunch.

Viharas organize occasionally the gathering of the lay householders and perform *Buddha Puja*, *Mahaparitran* (*Paritta* chanting for the whole day to seven days), or *Dhamma* talk. Some highly senior monks deliver preaching on Buddhism on those occasions. Some *Viharas* have daily or regular morning services to the lay visitors for chanting with small *Dhamma* talk.

Some of the monks write small books on basic Buddhism and distributes to the lay followers who come in contact in any occasion. Most of these books are explanation of *Dhamma* topics written in simple vernacular languages. Publication of books and journals has become a regular activity for many *Viharas*. For example, Dharmakirti, a *Vihara* for nuns published more than 160 books during 25 years (1972 – 2007). Anandbhumi and Dharmakirti are two most regular and popular monthly magazines of Theravada Buddhism published since 1972. Anandakuti, the first Theravada *Vihara* undertook a project to publish many popular books written by the most charismatic Theravada monk Ven Amritananda. Most of the books are now out of print, despite a high demand for them. Recently some ad hoc projects are carried to translate the *pali tripitaka* texts into local languages and distributed for small donations.

Buddhist activist camps

Conventional preaching modes are sustainable, but slow. As a movement it has to be aggressive with larger and wider targets and calculated contents in the delivery packages. Many activist groups emerged in due course of time to organize lecture camps ranging from a day to several days long duration. One such organization is Buddhist Youth Group of Kathmandu established in 1980 and is running three days long residential Buddhist Awareness camps in various districts away from Kathmandu valley in newly converted ethnic communities. In such a camp held in a small town, there gathers around 100 participants mostly youths from surrounding villages. The team of lecturers composes of middle level monks, nuns and lay scholars from Kathmandu and travels to the town and stays with the participants for the whole duration of the camp. Books and printed notes are provided. Discussions with questions and answers take place after every one hour long lecture on a particular topic. The curriculum of the camp include basic tenets of Buddhism such as a short life story of Shakya Muni Buddha, Four Noble Truths and Eight Noble Paths, Karma and Five Precepts, Ten *Paramitas*, Dependent Origination, *Vipassana* Meditation, a short

introduction to *Tripitaka*, Ethnicity and Buddhism in Nepal, a short history of Buddhism, Women in Buddhism, Buddhist Social engagement.

Buddhist Awareness Camps become an entry point in the community to form an association which starts establishing a Buddhist center in two to three years time. Some of these centers have build temples with Buddha image. Most of these centers are planning to expand the physical facilities to operate as a Theravada *Vihara* as well as a community activity center. Presently, there are about 100 such centers spread all over Nepal. These centers are potential sites for launching socially engaged Buddhism. Besides Buddhist Youth Group Kathmandu, there are more than ten such laymen's organizations active in Nepal who supports the awareness camps. They are Young Men Buddhist Association Lalitpur, Young Buddhist Association Bhaktapur, Buddhist Youth Association Pokhara, Srikrishi Buddhist Center Kirtipur, Sarvodaya Jyoti Lalitpur, Sukhi Hotu Nepal Kathmandu, Dharmakirti Buddhist Study Trust Kathmandu, Basic Buddhism Study Foundation Kathmandu to name a few.

Pariyatti classes

In 1964 Ven Buddhaghosa wth the help of some colleagues established *Buddha Pariyati Shikshya*, the formal instruction in Theravada Buddhism for the laity. In 1967 with the approval of Nepal Bhikkhu Mahasangha the lessons and text books were standardized and centers for conducting Saturday or evening classes were opened in Kathmandu, Lalitpur and Bhaktapur within Kathmandu valley. The classes up to five grades were organized despite the lack of qualified instructors. There are more than fifty examination centers all over Nepal at present. About 1,500 students appear in the examination annually. Those who pass grade seven is awarded the title of '*Pariyatti Saddhamma Palaka*' and those who pass grade ten are awarded the title of '*Pariyatti Saddhamma Kovida*'. More than 250 have completed grade seven and more than 50 have completed grade ten. Those who have studied *Pariyatti* classes showed the tendency of devoting intensively and sustainably to Theravada Buddhism. *Pariyatti* classes are conducted in many secular schools as optional moral educational classes combined with *Vipassana* meditation. The demand for these classes is increasing in schools, but shortage of instructors has been the limiting factor.

Theravada schools and training centers

With the leadership of Ven Amritananada,

Anandakuti Vihara took initiative to run a Buddhist high school named Anandakuti Vidyapith. This school was a normal high school with flavor and environment of Theravada Buddhism. Once, this school ranked to the top in the whole country. Most of the students admitted came from Buddhist families. Later the management of the school went out of control of Anandakuti Vihara and its particularity of being a Theravada high school was no more valid. A similar attempt was made to run a girls' high school named Yashodhara Vidhyalaya with Theravada influence under the leadership of Anagarika Madhavi, a senior nun dedicated to education. Both are still running as average high schools with only slight identity of Theravada Buddhism. Attempts of running secular schools by Theravada monks have been made by charismatic monks like Ven Sumangala, who established Siddhartha Shishu Niketan in Kathmandu. Similarly a young monk is running Metta School in a village surrounding Lumbini, the birth place of Shakya Muni Buddha.

As the recruitment of novices started increasing gradually, a need for setting up monks' training center was felt. A senior monk Ven Ashoghosa opened up the Bhikkhu Training Center named Sangharam in Kathmandu in 1980 CE. The residential training started with first batch of ten novices, who are now the mid-level leading monks in Nepal. The second batch was recruited in 1985 after a long lapse of duration and third batch was recruited in 1990 CE. About 30 novices graduated from this training center. Later this center ceased to operate as a formal training institute due to weak management. There were no serious successors to Ven Ashoghosa and most of the novices after training went to Sri Lanka for higher study.

Some of the senior graduates of the Bhikkhu Training Center established a monks' school named Vishoshanti Shikshyalaya in Vishoshanti Vihara in Kathmandu in 1991 under the able patronage of Ven Gyanapunni. The school can accommodate up to 50 novices, who are taught Buddhism as well as coached in secular school curriculum in a regular class room mode. Many novices have passed high school certificate. They also go to Sri Lanka, Thailand and Myanmar for higher study of Buddhism. Novices are recruited any time as they apply and get adjusted to the suitable classes.

To be continued in next issue.....

बौद्ध गतिविधि

गणविहारमा अभिनन्दन-सम्मान



१३ मंसीर, २०७० काठमाडौं। कुनै क्षेत्रमा उचित योगदान दिनेहरूलाई समयमै उचित कदर गर्नु धार्मिक सुखद विषय हो भनी नेपालका संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले गणमहाविहारमा आयोजित अभिनन्दन तथा सम्मान कार्यक्रममा बोल्नुभयो। संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर तथा भिक्षु मैत्री महास्थविरलाई गुरुपूजापछि

गणमहाविहारका प्रमुख भिक्षु शोभित महास्थविरको ३२ औ प्रव्रज्या दिवसको उपलक्ष्यमा नेपालमा थेरवाद बुद्धधर्म प्रचार प्रसार तथा उत्थान कार्यमा योगदान दिनेहरू फ्राखु डा. शोभन धर्मपाल तथा अनागारिका विनितालाई अभिनन्दन गरियो। यसरी नै विभिन्न संचारजगतमा आवद्धभई पत्रकारिताको क्षेत्रबाट योगदान गर्नेहरू चेतबहादुर सिंह, इन्दिरा मानन्धर, नातिकाजी महर्जन, सुरेशकिरण मानन्धर आनन्दर आम डंगोल तथा समीर जोशीलाई प्रमुख अतिथि संघनायक भिक्षु अवश्वघोष महास्थविरले सम्मान-पत्र प्रदान गर्नुभयो। कार्यक्रममा सभापति भिक्षु शोभित महास्थविरले धार्मिक क्षेत्रमा योगदान गर्नेहरूलाई निरन्तररूपमा कदर गर्देजाने तथा उचित व्यक्तिहरूलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्छ भन्नुभयो। सो अभिनन्दन तथा सम्मान कार्यक्रमको उद्देश्य बारे आयोजक संस्था धर्मविजय पदनमका सचिव उपासिका र मना श्रेष्ठले जानकारी गराउनुभयो। साथै प्रव्रज्या दिवसकै उपलक्ष्यमा वीर अस्पतालका विरामीहरूलाई विस्कुट तथा फलफूल वितरण गरिएको थियो भने नेपाल आदर्श मा.वि. का विद्यार्थीहरूलाई शैक्षिक सामग्री वितरण गरिएको समाचार प्राप्त भएको छ।

आनन्द कुटी विहार

स्वयम्भू काठमाण्डौ, फोन नं. ४-२७१४२०

मंसिर पूर्णिमा (सकिमिलापुण्डि) को कार्यक्रम

२०७० मंसिर २ गते आइतवार

६ : ३० - ७ : १५ सम्म	ध्यान बस्ने
७ : १५ - ८ : ०० सम्म	चंकमन गर्ने
८ : ०० - ९ : ०० सम्म	जलपान र ज्ञानमाला भजन
९ : ०० - ९ : १५ सम्म	शील प्रदान र बुद्ध पूजा
९ : १५ - १० : ०० सम्म	धर्म देशना
१० : ०० - १० : ४५ सम्म	धर्म साकच्छा
१० : ४५ - १० : ५० सम्म	परित्राण पाठ
१० : ५० - ११ : ०० सम्म	पुण्यानुमोदन र दानप्रदान
११ : ०० - ११ : ३० सम्म	भन्तेगुरुमाहरूलाई भोजन
११ : ३० देरिया	उपासकोपासिकाहरूलाई भोजन

भिक्षु अस्सजी

भिक्षु अस्सजी

भिक्षु धर्मसूति

भिक्षु कुसल

भिक्षु धर्मसूति, भिक्षु शारणकर, भिक्षु पियदस्ती

सामुहिक

भिक्षु पियदस्ती

जलपान, भोजन दाता : आनन्दकुटी विहार

भवतु सब्ब मङ्गलं ।

संयोजक: भिक्षु महानाम

अशोक चैत्यपूजा सम्पन्न

२२ मंसिर, काठमाडौं। यट्खाटोलका बख्तबहादुर चित्रकार परिवारबाट दिवंगत मातापिताको संभन्नामा इन्द्रायणी विष्णुमती नदीको किनारमा स्थापित २४ फुट अग्लो बुद्ध-चैत्यको वार्षिक पूजा सम्पन्न भयो। पंचशील प्रार्थना, बुद्धपूजा, परित्राण-पाठपछि अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका महासचिव भिक्षु कोण्डन्यले धर्मदेशना गर्नुभयो। दानप्रदान तथा पुण्यानुमोदनपछि उपस्थित सबैका लागि भोजनको व्यवस्था गरिएको थियो।



लुम्बिनीमा अशोकको स्तम्भ खडा गरी बुद्धको जन्म भएको पवित्र स्थान भनी सम्राट अशोकले ऐतिहासिक देन गर्नुभएको स्मरणमा सो चैत्य स्थापना गरिएको दाता बख्तबहादुर चित्रकारबाट जानकारी प्राप्त भएको छ।

आनन्दकुटीमा उपसम्पदा

२२ मंसिर, काठमाडौं। आनन्दकुटी विहारको सीमागृहमा श्रामणेर शान्तदेवलाई भिक्षुसंघको विनयकर्म अनुसार उपसम्पदा दीक्षा प्रदान गरियो। अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका निवर्तमान अध्यक्ष भिक्षु बोधिसेन महास्थविर को उपाध्यायत्व तथा आनन्दकुटी विहारका प्रमुख मैत्री महास्थविरको आचार्यत्वमा सो उपसम्पदा कार्य सम्पन्न



धर्मोदयको साधारण सभा लुम्बिनीमा

आउँदो पुष २७ गते शनिवार गते धर्मोदय सभाको वार्षिक साधारण सभा लुम्बिनी धर्मोदय विहारमा हुने भएको छ।

भएको थियो। श्रीलंकामा ९ वर्ष बुद्धधर्म अध्ययन पश्चात् नेपाल फर्किनुभएका भिक्षु शान्तदेव हाल लुम्बिनीस्थित अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध समाजमा बस्नुहुन्छ।

धर्मोदय सभाया बुद्धि

१५ मंसिर, काठमाडौं। धर्मोदय सभाया ७० क्वःगु वार्षिकोत्सव भृकुटीमण्डपस्थित बुद्धविहारय छगु समारोहया दथुइ जूगु दु। मूपाहाँ धर्मानुशासक फणीन्द्ररत्न वजाचार्य बोधिमत च्याका: ज्याइवःया उलेज्या यानादीगु खः। ज्याइवःयात सञ्चोधन यासे वय्कल्न धर्मोदय सभां बुद्धधर्म नापनापे नेपालभाषा व नेपालभाषाया साहित्य संरक्षणानापे उत्थान यायेगु ज्या याःगु जानकारी बियादिल। सभानायःया थासां न्ववानाबिज्यासे धर्मोदय सभाया नायः संघउपनायक भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरं बुद्धशिक्षा सही धंगं थुइकेते परियति शिक्षाया लङ्बुदिंया निति धर्मोदय सभां विशेष पहल यायेमागु आवश्यकता कनादिल। वसपोलं बौद्धतय्के बुद्धधर्मया स्थिति क्वातु मजुयाच्चंगुलि धर्म परिवर्तन याइपिनि ल्याः अप्यावंगु खँ कनादिल। वरिष्ठ उपाध्यक्ष लक्ष्मीदास मानन्धर लुम्बिनी व तिलौराकोट दरबारया विषयलय् प्रचारप्रसार मगागु धासे चुनाव क्वचायेधुङ्गु इलय् काँक्रेविहारय बुद्धमूर्ति प्रतिस्थापन यायेगुपाखे ध्यान बीमाःगु खँ कनादिल। डब्लू.एफ.बी.या नापे धर्मोदय सभाया नं उपाध्यक्ष पद्मज्योति कंसाकारं डब्लू.एफ.बी.स नेपाःया सदस्यता दुगु जुयाः अन्तर्राष्ट्रिय जगतय् नेपा: व लुम्बिनीया व्यापक प्रचारप्रसार यायेफुगु व थौकन्हय् अन्तर्राष्ट्रिय जगतय् नेपाःया छबी बालाःगु खँ कनादिल।

धर्मोदय सभाया पोखरा कचाया दुजः गेहैन्द्रमान उदासपाखे चिनाखँ ब्वना: न्यँकादीगु खः। अथे हे सचिव सागरमान वजाचायं सभाया बुन्हि हनागुया उद्देश्य या नापनापे धर्मनिरपेक्षता, सुर्खेतया काँक्रेविहारय बुद्धमूर्ति प्रतिस्थापन यायेगु व सभापाखे भविष्यय् यायेमाःगु ज्याखँया बारे थःगु खँ तयादीगु खः। उपाध्यक्ष सुचित्रमान शाकयं सुभाय् वियादीगु उगु ज्याइवलय् महासचिव रत्नमान शाकयं लसकुस यानादीगु खः। ज्याइवलय् धर्मोदय सभाया पुलम्ह नायः पं. बद्रिरत्न वजाचार्य, लामाभिक्षु, तेन्दर गुरु भिक्षु धर्मपाल, अनोजा गुरुमा लगायतपिनिगु उपस्थिति दुगु खः।